

Voor elk Amsterdams kind kunst & cultuur

jeugd investeert in Amsterdam
Amsterdam investeert in jeugd

Voor elk Amsterdams kind kunst & cultuur
basispakket kunst- en cultuureducatie voor kinderen van 4 tot 12 jaar in Amsterdam

Jong i-) Amsterdam

Voor elk Amsterdams kind kunst & cultuur

Basispakket kunst- en cultuureducatie voor kinderen van 4 tot 12 jaar in Amsterdam

Voorwoord

Cultuureducatie is altijd van belang geweest in het onderwijs in Amsterdam. Wij hebben een rijkdom aan culturele instellingen in de stad en spannende initiatieven in de stadsdelen. Zij weten kinderen op een boeiende manier te betrekken bij kunst en cultuur in Amsterdam. Maar het kan beter en effectiever.

Trots presenteer ik u deze notitie waarin het basispakket op het domein kunst- en cultuureducatie voor Amsterdamse basisscholen is geformuleerd. Hiermee wil de Werkgroep Cultuureducatie het belang van kwalitatief en kwantitatief goed onderwijs in dit domein onderstrepen en richting geven. Vertegenwoordigers van de schoolbesturen, stad en stadsdelen, culturele instellingen en het welzijnswerk maken deel uit van de werkgroep.

Ruim veertig jaar heb ik mijn geld verdiend als onderwijzer. Tegenwoordig heet dat leerkracht basisonderwijs. In veertig jaar heb ik aardig wat zien langs komen in het onderwijs. Soms heb ik ook zaken zien verdwijnen. Veertig jaar geleden was het op vrijwel alle Amsterdamse basisscholen gebruikelijk dat er een lokaal voor handwerken was. Vaak was er ook een handenarbeidlokaal en soms een muzieklokaal. Toen was het heel gebruikelijk dat er een vakleerkracht handwerken deel uitmaakte van de personeelsformatie. Een enkele school kon zich gelukkig prijzen met een muziekdocent. Dat was toen, veertig jaar geleden.

Vandaag de dag is dat allemaal wat anders. De leerkracht handwerken is er niet meer. Eerst is deze getransformeerd tot leerkracht handvaardigheid en vervolgens langzaam maar zeker vrijwel geheel uit beeld geraakt. Een goed ingericht handenarbeidlokaal is in het Amsterdamse basisonderwijs bijna niet meer te vinden. Vandaag de dag gaat het om de kwaliteit van rekenen en taal in het basisonderwijs.

Dat is een goede zaak. Als coördinator van de gewestelijke werkgroep onderwijs van de PvdA heb ik dat thema al in de jaren tachtig van de vorige eeuw aan de orde gesteld. Dit zorgde voor heftige discussies over de Cito-toets en discussies over het meetbaar maken van de prestaties van scholen. En natuurlijk viel daarbij de focus op de taal en rekenen.

Het besef dat kunst- en cultuureducatie onderdeel moet uitmaken van het programma van de basisscholen zal niet weersproken worden. Vraag is wel of wij met elkaar, schoolbesturen en overheden, bereid zijn de scholen daartoe in staat te stellen. Zijn de materiële en personele voorwaarden in het basisonderwijs in voldoende mate aanwezig? Dit is helaas niet altijd het geval en wij worden ook niet voldoende geholpen door de landelijke overheid. Dat hoeft ons er echter niet van te weerhouden om het belang van kunst- en cultuureducatie telkens weer te bepleiten en ook gezamenlijk te zoeken naar creatieve oplossingen om kunst- en cultuureducatie mogelijk te maken voor Amsterdamse kinderen.

Met deze notitie geven we richting aan de discussie over wat we kinderen mee willen geven in de basisschool leeftijd onder schooltijd op het gebied van kunst- en cultuureducatie. Aan deze notitie heeft een groep mensen hard gewerkt. Hen wil ik nadrukkelijk bedanken. De betrokkenheid was groot. De betrokkenheid blijft groot, naar ik hoop. Deze notitie is nog maar het begin.

Harry Verzijl
Portefeuillehouder Onderwijs Stadsdeel Zuidoost,
Voorzitter Werkgroep cultuureducatie

Inhoud

Voorwoord

Inleiding 7

Deel 1 Kunst en cultuureducatie 8

Uitgangspunten kunst- en cultuureducatie 11

Doelen van cultuureducatie 12

Deel 2 Het Amsterdamse kader: brede talentontwikkeling 14

Kader notitie brede talentontwikkeling 17

Actuele ontwikkelingen 19

Uitvoering brede talentontwikkeling 21

Deel 3 Het basispakket 24

Basispakket muziek 27

Basispakket beeldende vormgeving 30

Basispakket cultureel erfgoed 33

Deel 4 Financiën voor kunst- en cultuureducatie 36

Overzicht huidige financiële middelen 39

Kosten van de uitvoering 40

Uitgangspunten financiering 40

Slotwoord Voor elk Amsterdams kind kunst en cultuur 46

Deel 5 Bijlagen 48

Invulling van de disciplines van het basispakket 51

Beschikbare budgetten cultuureducatie 2009 55

Begrippen en duidingen 57

Inleiding

De Werkgroep Cultuureducatie ontwikkelde in opdracht van de stuurgroep Brede Talent Ontwikkeling een voorstel voor een basispakket op het gebied van kunst- en cultuureducatie. Vaardigheden die kinderen zich moeten verwerven tijdens hun loopbaan binnen het basisonderwijs en disciplines muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed staan hierin beschreven.

Het doel van deze notitie is te komen tot gezamenlijke afspraken over kunst en cultuur dat wij alle kinderen mee willen geven in Amsterdam. Daarom is in deze notitie het basispakket op het domein kunst- en cultuureducatie voor Amsterdamse basisscholen geformuleerd. Het basispakket dat de werkgroep voorstelt, betreft muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed.

De notitie begint in deel één met uitgangspunten voor kunst en cultuur educatie en de doelen worden uitgewerkt. In deel twee wordt het geheel gezet in het Amsterdamse kader van brede talentontwikkeling, en de actualiteit wordt besproken. Daarna worden de drie delen van het basispakket beschreven. Hierbij

komt een beschrijving van de drie disciplines muziek, beeldend en cultureel erfgoed aan bod in deel drie. Ter illustratie zijn een aantal praktijkvoorbeelden beschreven, vooral vanwege hun achterliggend model. Tot slot is er in deel vier een financiële paragraaf opgenomen. Deze geeft op hoofdlijnen een beeld van de financiële middelen die worden ingezet. Ook zijn er een aantal voorbeelden van scholen opgenomen. Hierin staat hoe zij de cultuureducatie organiseren en er is een overzicht van de jaarlijkse kosten die zij maken voor het aanbieden van kunst en cultuur.

Met het basispakket wil de Werkgroep Cultuureducatie het belang van kwalitatief en kwantitatief goed onderwijs in dit domein onderstrepen. De vraag aan schoolbesturen is om zich aan dit basispakket te committeren en daar in de praktijk uitvoering aan te geven. Die praktijk zal dan op redelijk korte termijn de mogelijkheden en onmogelijkheden binnen de huidige kaders laten zien. Het is dan aan de politiek om daar op een adequate manier op te reageren.

Deel

1

Kunst-en cultuureducatie

In dit deel worden de belangrijke bouwstenen voor kunst- en cultuureducatie in Amsterdam beschreven: uitgangspunten kunst- en cultuureducatie en de doelen van cultuureducatie.

Uitgangspunten kunst- en cultuureducatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de wettelijke verplichting, de leidraad bij de uitvoering van de kerndoelen en de afstemming op het kind. Tot slot wordt gesproken over de missie van het basispakket.

Wettelijke verplicht kind breed te vormen

De basis voor kunst- en cultuureducatie moet gelegd worden binnen het reguliere programma van het basisonderwijs. Daar moeten kinderen gedurende de acht schooljaren een goed gestructureerd programma op verscheidene onderdelen van de kunst- en cultuureducatie krijgen. De basisschool heeft de wettelijke opdracht om het kind breed te vormen. In de inleiding van het 'Kerndoelenboekje' staat het volgende:

'Onderwijs heeft drie belangrijke functies: het draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen, het zorgt voor overdracht van maatschappelijke en culturele verworvenheden en het rust kinderen toe voor participatie in de samenleving.'

De kerndoelen onderstrepen het feit dat kunst- en cultuureducatie onderdeel moet uitmaken van het programma. In paragraaf 1.2 komen de specifieke kerndoelen voor kunst- en cultuureducatie aan bod.

Leidraad bij uitvoering kerndoelen

Bij de uitvoering van deze kerndoelen is er een belangrijk uitgangspunt dat leidend zou moeten zijn voor de invulling van programma's voor cultuureducatie. Bij alles wat er gedaan wordt met, door en voor kinderen moet er een grote nadruk liggen op het actieve handelen van kinderen. Juist door middel van actieve, reflectieve en receptieve kunst- en cultuureducatie krijgen kinderen de mogelijkheid kunst en cultuur te ervaren. Dit dient kenmerkend te zijn voor alle culturele programma's voor kinderen in het Amsterdamse onderwijs.

Aansluiting zoeken bij ontwikkeling van kinderen

Het aanbieden van vakken op het gebied van kunst en cultuur in de verschillende groepen van het primair onderwijs dient noodzakelijkerwijs een relatie te hebben met de ontwikkeling van kinderen op zintuiglijk, creatief en motorisch niveau. Er dient daarom ook sprake te zijn van opbouw in beeldaspecten en omgang met materialen.

Voor leerkrachten is het relevant een opbouw in leerlijnen en een betekenisvolle context te geven aan de lessen. Ze moeten zorgen voor een continuïteit en aansluiting zoeken bij betekenis van situaties en actuele thema's die bij kinderen aan de orde zijn.

Aandacht hebben voor leeftijdsverschillen

In het basisprogramma voor de cultuureducatie is aandacht nodig voor de leeftijdsverschillen tussen kinderen. Voor jonge kinderen in de onderbouw is het hier-en-nu en de eigen directe omgeving van groot belang. Daarnaast is het zo dat in toenemende mate de kinderen in de onderbouw onderdeel uitmaken van een doorlopend programma voor de voor- en vroegschoolse educatie. Vaak bevatten dit soort programma's een diversiteit aan creatieve werkvormen. Daarop aansluiten ligt daarom voor de hand. Bij de opbouw van een doorgaande lijn naar de hogere groepen moet daarmee rekening gehouden worden. Naar mate kinderen ouder worden komt de directe omgeving 'jij' en vervolgens 'de wereld', de eigen leef- en woonomgeving en de stad in beeld.

Een uitgangspunt is dat juist door middel van actieve, reflectieve en receptieve kunst- en cultuureducatie kinderen de mogelijkheid krijgen kunst en cultuur te ervaren.

Amsterdamse kinderen hebben de toekomst

Amsterdam heeft een grote en lange traditie in de kunsten. De stad heeft grote musea en theaters, bekende gezelschappen en een rijk muziekleven. Mensen van alle leeftijden zijn daarin actief, professioneel of als amateur. Veel jongeren dromen van een toekomst als zangeres, theatermaker, beeldend kunstenaar, danser of producent. Velen van hen, soms gesteund door hun familie, hebben daar ontzettend veel voor over. Anderen zien wij in de kleine en grote theaters, poppodia en festivals. Dat maakt Amsterdam dynamisch, geeft jongeren energie en maakt ze productief. Met kunst- en cultuureducatie zullen toekomstige generaties bijdragen aan een dynamische stad.

Missie basispakket

De invulling van het basispakket voor kunst- en cultuureducatie is gebaseerd op de onderstaande missie:

'Het doel van talentontwikkeling op cultuurgebied is het stimuleren en faciliteren van een culturele loopbaan, passief (als consument) of actief.'

Deze missie verwoordt de noodzaak van een basispakket kunst- en cultuureducatie in Amsterdam. Er zijn nog andere redenen voor een basispakket:

1. om basisscholen te helpen bij de uitwerking en de operationalisering van de landelijk vastgestelde kerndoelen;
2. om basisscholen te ondersteunen bij het structureren van hun cultuureducatie, waardoor die sneller een plek in het onderwijscurriculum kan krijgen;
3. om te bevorderen dat aanbieders gericht met basisscholen in gesprek kunnen gaan en hun aanbod beter op maat kunnen maken en
4. om ertoe bij te dragen dat er in Amsterdam een programma ontstaat dat voor elk kind beschikbaar komt en toegankelijk zal zijn.

Kortom, een basispakket helpt en ondersteunt de basisscholen met kunst- en cultuureducatie in het programma op te nemen en bevordert het maken van een aanbod op maat. Zo wordt kunst- en cultuur toegankelijk voor ieder kind. Hiermee kan een kind zich kunstzinnig en cultureel ontwikkelen. Dit is van belang voor de verdere ontwikkeling van het kind in het onderwijs en de vorming van het kind in de toekomst in Amsterdam.

Doelen van cultuureducatie¹

In deze paragraaf staan de doelen van cultuureducatie. Kinderen hebben kennis, inzicht en vaardigheden nodig om goed te kunnen functioneren en te participeren in onze samenleving.

Kerndoelen kunst- en cultuureducatie

Op basis van de basisoriëntatie, intrinsieke - en instrumentele doelen zijn voor het primair onderwijs kerndoelen geformuleerd. Deze doelen geven aan wat een kind moet kennen en kunnen aan het einde van de basisschool.

Voor kunst- en cultuureducatie zijn dat:

Kerndoel 54

De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

Kerndoel 55

De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

Kerndoel 56

De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

¹ Vaak worden termen als kunstzinnige oriëntatie, cultuureducatie, kunstzinnige vorming door elkaar gebruikt. Zij worden hier als synoniem gebruikt van elkaar.

Kerndoel 51

De leerlingen leren gebruik maken van eenvoudige historische bronnen, zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed.

Het gaat hier om zeer algemene kerndoelen. Dat geeft scholen veel ruimte om deze doelen minimaal in te vullen of om een uitvoerig en goed onderbouwd programma te maken voor de gehele basisschoolperiode.

Gevolgen praktijk

De praktijk is dat kunst- en cultuureducatie in veel scholen minimaal wordt ingevuld. Vaak wordt de tijd die vrijgemaakt moet zijn voor kunst – en cultuureducatie gebruikt voor andere activiteiten. De doorgaande lijn voor kunst en cultuur gedurende de acht jaar dat een kind naar de basisschool gaat, wordt niet effectief ingevuld en gebruikt. Cultuur- en erfgoededucatie in het primair onderwijs hebben tot doel om leerlingen in een doorlopende leerlijn kennis te laten opdoen over en met cultuur (kunst, cultuur en cultureel erfgoed), een zekere mate van ontwikkeling mogelijk te maken en een gevarieerd en breed programma van culturele activiteiten aan te bieden.

Gewenste doelen cultuureducatie

Cultuureducatie draagt bij aan het vormingsproces van kinderen en kent een aantal basisoriëntaties. Dit noemt men intrinsieke en instrumentele doelen. De intrinsieke doelen betreffen de kunsten zelf. Instrumentele doelen zijn buiten de kunsten gelegen doelen.

Intrinsieke doelen.

Het intrinsieke doel van cultuureducatie is het ontwikkelen van culturele competentie. Het gaat dan om:

- Kennis en inzicht vergroten op het gebied van kunst en cultuur.
- Esthetisch leren waarnemen.

- Veranderende houding ten aanzien van en interesse in kunst en de mate van deelnemen.
- Productieve vaardigheden vergroten, zoals het toepassen beeldende technieken, muzikale vaardigheden en dansvaardigheden.

Instrumentele doelen

Het instrumentele doel van cultuureducatie zijn de effecten van cultuureducatie op de persoon. Het gaat dan om:

- Effecten op cognitie zoals intelligentiefactoren als ruimtelijk inzicht en geheugenfuncties.
- Sensomotorische capaciteiten, zoals oog-/handcoördinatie, reactiesnelheid, kleuren–discriminatie.
- Persoonlijkheid, gedrag en houding zoals zelfbeeld, emotioneel welbevinden, sociale vaardigheden, samenwerken en probleemoplossend leren denken.
- Andere leergebieden zoals effecten op taal, wiskunde en algemene leerprestaties.
- Maatschappelijke effecten zoals schooluitval, sociale cohesie, burgerschap en bijdragen aan creatieve industrie.

Deel

2

Het Amsterdams kader: brede talentontwikkeling, ontwikkelingen en uitvoering

In dit deel wordt het basispakket voor kunst- en cultuureducatie geplaatst binnen de uitgangspunten van het kader Brede Talentontwikkeling. Het basispakket is namelijk een concrete uitvoering van dit kader. Daarnaast wordt ingegaan op de specifieke kerndoelen voor kunst- en cultuureducatie. Ook wordt aandacht gevraagd voor de aansluiting op de ontwikkeling en leeftijd van kinderen.

Kadernotitie Brede Talentontwikkeling

'(.....) is onze inzet dat elke jeugdige zijn creatieve talent kan ontplooiën op het door hem of haar gewenste niveau.' (hoofdpijnen Kunst en Cultuur 2009 – 2012, Gemeente Amsterdam).

Kadernotitie Brede Talentontwikkeling

In september 2008 is de Kadernotitie Brede Talentontwikkeling uitgekomen. Deze notitie, met uitgangspunten en afspraken tussen stad, stadsdelen en schoolbesturen, is zeer positief ontvangen in de stad. Kunst en Cultuur vormen één van de talentgroepen. In de notitie staat dat talentontwikkeling plaatsvindt op vier niveaus: kennis maken, ontwikkelen, bekwaren en topprestatie.

Een belangrijke pijler in kunst- en cultuurbeleid

Talentontwikkeling is een van de belangrijke pijlers in het kunst- en cultuurbeleid van de stad. Daarbij is het noodzakelijk om ook de verantwoordelijkheden van de verschillende partijen te onderkennen en aan te sluiten op bestaande verantwoordelijkheden. Zoals in dit geval het realiseren van de kerndoelen voor kunstzinnige oriëntatie in het primair onderwijs. Het bijzondere van de Kadernotitie Brede talentontwikkeling is dat partijen een gezamenlijke taal en een set van afspraken met elkaar hebben gemaakt. Het basispakket voor de cultuureducatie is daar een verdere invulling van.

Niveaus van talentontwikkeling

Iedere fase in de piramide van talentontwikkeling vraagt om een andere competentie.

De verschillende fasen vragen ook om een andere fysieke en intellectuele inspanning van een kind. Met de nadruk op talentontwikkeling en deze indeling wordt ook aangesloten op

één van de hoofdlijnen van de Hoofdpijnen Kunst en Cultuur 2009 -2012.

Kunst en cultuur breed stimuleren

Deze piramide suggereert dat het streven erop gericht zou kunnen zijn om via een brede kennismaking voor iedereen als einddoel te komen tot een kleine selectie van toptalent. De Werkgroep Cultuureducatie hecht echter vooral waarde aan een brede strategie. Dit met als resultaat dat een grote groep kinderen en jongeren nu en later in hun leven actief gebruik maakt van de musea en theaters, concerten bezoekt en actief amateurkunst beoefent. Uiteraard is een keten die bijdraagt aan het ontdekken van toptalent en die kinderen en jongeren de mogelijkheid geeft dat te ontwikkelen belangrijk. Juist ook om te voorkomen dat potentieel talent niet tot ontplooiing kan komen in Amsterdam.

Van kennismaking tot toptalenten

Kennismaken met kunst en cultuur is de belangrijkste fase binnen het basispakket. Voor de disciplines die geen deel uitmaken van het basispakket vindt de kennismaking zowel binnen als buiten het onderwijs plaats. Daarnaast vervullen

de wijkgerichte dagarrangementen, de brede school en de culturele instellingen een belangrijke rol in de kennismaking en ontwikkeling.

De vervolgstap van het ontwikkelen van het pakket gebeurt binnen het onderwijs voor een deel in samenwerking met culturele instellingen. Basisscholen kunnen ook invulling geven aan ontwikkeling, wanneer zij meer dan gemiddeld aandacht willen besteden aan kunst en cultuur. Ze kunnen dat organiseren in samenwerking met gespecialiseerde instituten of met behulp van vakdocenten. Voorbeelden daarvan zijn scholen met een kunstprofiel zoals de Kunstmagneetscholen. De twee laatste lagen van de piramide van talentontwikkeling maken geen onderdeel uit van het basispakket in het primair

onderwijs. Dit in tegenstelling tot het voortgezet - en beroepsonderwijs. Daar kan naast kennismaken en ontwikkelen ruimte zijn voor bekwamen en excelleren.

Niveaus van talentontwikkeling in de praktijk

Het basispakket gaat uit van de verschillende niveaus van talentontwikkeling. Misschien is het zelfs beter om te spreken van een keten van talentontwikkeling. In het onderstaande schema wordt een koppeling gemaakt tussen het niveau van talentontwikkeling. Te zien is waar talentontwikkeling plaatsvindt en waar de primaire verantwoordelijkheid ligt. Ook is te zien bij wie de financiering daarvan plaats zou moeten vinden.

Niveau	Kennismaken	Ontwikkelen	Bekwamen	Excelleren
Waar	School	School	VMBO/MBO	HBO+
	Thuis	Buitenscholen Brede school	Havo, VWO	
Verantwoordelijkheid	Culturele organisaties	Culturele organisaties	Culturele organisaties	Culturele organisaties
	Ouders	Ouders	Ouders	Ouders
	Scholen	Scholen	Jongeren	Jongeren
	Kinderopvang			
Financiering	Stadsdelen	Stadsdelen Centrale stad	Centrale stad OCW	Centrale stad OCW
	Culturele organisaties	Culturele organisaties	Culturele organisaties	Culturele organisaties
	Onderwijs	Onderwijs	OCW	OCW
	Ouders	Ouders	Ouders	Ouders
	Stadsdelen	Stadsdelen	Stadsdelen, Privé	Beurzen, Privé
	AFK	AFK	AFK	
	Kinderopvang			
Kunstenplan	Kunstenplan	Kunstenplan		

(OCW: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, AFK: Amsterdams Fonds voor de Kunsten)

Richtlijnen

Dit overzicht maakt duidelijk dat het basispakket rust op een aantal richtlijnen, die de betrokken partijen met elkaar zouden kunnen delen:

- De kennismaking met kunst- en cultuureducatie vindt primair thuis, in de school en culturele instellingen plaats. Het onderwijs en stadsdelen vervullen voor de financiering een belangrijke rol.
- De ontwikkeling van talent vindt plaats binnen het onderwijs, daarbuiten, in bepaalde brede scholen en culturele instellingen. Het stadsdeel en de centrale stad vervullen voor de financiering een belangrijke rol ten aanzien van deze fase.
- Bekwamen en excelleren worden vooral in het beroepsonderwijs en gespecialiseerde culturele instellingen tot stand gebracht. De centrale stad en gespecialiseerde instellingen zijn leidend in deze fasen voor de financiering.
- Op alle niveaus zijn ouders de eerst verantwoordelijken en vervolgens neemt de verantwoordelijkheid van de jongeren zelf steeds meer toe.

Wanneer deze richtlijnen gevolgd worden dan zou een herinzet van financiële middelen overwogen moeten worden. Ter illustratie het volgende. Het naschoolse aanbod wordt gedefinieerd als 'ontwikkelen'. De realiteit is echter dat veel van de naschoolse programma's in de verlengde schooldag of wijkgerichte dagarrangementen getypeerd moeten worden als kennismaking. Voor programma's die niet in het basispakket (audiovisuele vorming of taalvorming) van de school zijn opgenomen, klopt dat ook. Daar waar het gaat om programma's, die feitelijk in het binnenschoolse basispakket zitten, is dat niet juist. In de naschoolse tijd past dan een ontwikkelprogramma. Dat zou bijvoorbeeld in geval van muziek een programma voor instrumentale oriëntatie kunnen zijn.

Uitvoering van de keten van brede talentontwikkeling

Om de keten van brede talentontwikkeling te laten werken, is in ieder geval aandacht nodig voor het volgende:

- De doorgeleiding van talenten van de ene naar de ander fase in de keten van talentontwikkeling.
- De rol van de ouder, kind of jongere zelf vanuit de gedachte dat zij de eerst verantwoordelijke zijn voor de doorontwikkeling van het talent (van hun kind).
- De invulling van de rol van de professionals in de verschillende fase van talentontwikkeling op het moment dat zij een talent ontdekken.
- De kwaliteitsbewaking van het aanbod en de aanbieders bijvoorbeeld in de vorm van een keurmerk, het hanteren van duidelijk omschreven competenties van uitvoerders van programma's en de daarvoor noodzakelijke scholing.

De rol van talentmakelaar

In het licht hiervan zal gekeken moeten worden naar de invulling van de functie van talentmakelaar. Deze functie is in veel stadsdelen gerealiseerd. Hij of zij vervult een belangrijke rol in de brede talentontwikkeling, in de relatie binnen en buitenscholen en in de invulling van de wijkgerichte dagarrangementen.

Actuele ontwikkelingen

Bij de uitvoering van het basispakket voor kunst- en cultuureducatie zal ook rekening gehouden worden met een aantal actuele ontwikkelingen. Het gaat hier om de het samengaan van stadsdelen met ingang van mei 2010 en de realisering van de wijkgerichte dagarrangementen.

Veranderende stadsindeling en verantwoordelijkheden

In mei 2010 zal de bestuurlijke organisatie van Amsterdam en de inrichting van de stadsdelen veranderen. Er zijn dan zeven stadsdelen. Drie daarvan veranderen niet: Centrum, Noord en Amsterdam Zuidoost.

Het idee van een basispakket en de overeenkomstige afspraken hoeven daarvoor naar verwachting niet veranderd of bijgesteld te worden. De schoolbesturen blijven onverminderd hun verantwoorde–lijkheid houden voor de binnenschoolse cultuureducatie.

Stedelijke instellingen en voorzieningen, die daar mede invulling aangeven, zullen vooralsnog onveranderd hun taken moeten uitvoeren. Een belangrijk deel daarvan is ook vastgelegd in het Kunstenplan 2009 - 2012.

Voortzetting huidige middelen

Effecten en veranderingen zullen zich vooral aan de zijde van de stadsdelen voordoen. Belangrijk is daarom dat de huidige financiële middelen vooralsnog ongewijzigd worden voortgezet. Dat geldt in ieder geval voor de middelen voor de culturele consensusvoorzieningen brede talentontwikkeling en de wijkarrangementen.

Meer eenheid in de aanpak

Er zijn verschillen tussen stadsdelen en ook tussen stadsdelen die samen zullen gaan. Ongetwijfeld vindt men het noodzakelijk om daar door de betreffende stadsdelen meer eenheid in te brengen. Voor eenzelfde groep kinderen in het ene stadsdeel wel geld vragen voor de wijkarrangementen, maar in het andere niet, lijkt op ongelijke behandeling van burgers. Dus daar zal zeker verandering in komen. Bij de middelen van de stadsdelen voor kunst- en cultuur–educatie gaat het echter, buiten de culturele consensusvoorzieningen, om aanvullende middelen op het basisprogramma.

Daarom zal de realisering van het basisprogramma in principe niet onder druk komen als gevolg van het samengaan van een aantal stadsdelen met ingang van mei 2010. Het is wel noodzakelijk om dit ook bestuurlijk vast te laten stellen door de huidige stadsdelen.

Invulling wijkgerichte dagarrangementen

Gezien het belang dat schoolbesturen en stadsdelen geven aan de wijkgerichte dagarrangementen wordt hier apart bij stil gestaan. Voor de duidelijkheid onder de wijkgerichte dagarrangementen worden alle vormen van naschoolse activiteiten verstaan. Hieronder vallen: de verlengde schooldag, het Brede Schoolloket (De Baarsjes), Schatkamer (Geuzenveld), de Talententent (Oost-Watergraafsmeer) en uiteraard de programma's die al onder de naam van wijkgericht dagarrangement fungeren (zoals Westerpark, Oud-Zuid, Centrum).

Over het algemeen worden veel van de programma's in het kader van de wijkgerichte dagarrangementen getypeerd als kennismaking. Gezien de hiervoor geschetste invulling van de keten is de vraag aan de orde of dat, in ieder geval voor kunst en cultuur, niet vraagt om een heroverweging. Wanneer het onderwijs de kennismaking uitvoert, dan kan men in het wijkgerichte dagarrangement invulling geven aan de volgende fase van de keten in talentontwikkeling, namelijk 'ontwikkelen'. Dat geldt dan in het kader van de kunst- en cultuureducatie voor muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed. Uiteraard blijven de wijkgerichte dagarrangementen voor terreinen waar het onderwijs niet de verantwoordelijkheid kan nemen, de plaats waar kinderen kunnen kennismaken met de verschillende talentgebieden.

Uitvoering brede talentontwikkeling

Om het basispakket gerealiseerd te krijgen zijn er afspraken nodig tussen de direct betrokken partijen. Wie doet wat, waar vindt het overleg plaats en hoe wordt ieders verantwoordelijkheid ingevuld. Deze beschreven afspraken hebben daarom betrekking op deze onderwerpen.

Duidelijke afspraken nodig voor talentontwikkeling

Om het basispakket te realiseren is het noodzakelijk om duidelijke afspraken te maken tussen verschillende partijen en vooral tussen de schoolbesturen en de lokale overheid. Daarnaast is het noodzakelijk om afspraken te maken met culturele instellingen. De verantwoordelijkheid voor de realisering van het basispakket ligt bij de schoolbesturen. Ze moeten bepalen hoe zij vorm geven aan de verantwoordelijkheid voor het realiseren van het basispakket. Binnen deze verantwoordelijkheid moeten zij zorgen voor de uitvoering van de kern–doelen. De lokale overheid kan programma's en voorzieningen aanbieden. Tot die extra programma's behoren onder meer de Kunstkijkuren en Muziekeducatievoorziening door het Concertgebouw. Zij doen dit in overleg met de schoolbesturen om een invulling te geven aan de wens om bepaalde aspecten uit de kunst- en cultuur–educatie onder de aandacht te brengen van de Amsterdamse jeugd.

Ken je verantwoordelijkheid

Amsterdam kent een groot aantal lokale en stedelijke culturele voorzieningen, waarvan de gedeelde mening is dat kinderen in hun schoolcarrière daarmee kennis zouden moeten maken. De lokale overheid ziet de fase van kennisontwikkeling binnen talentontwikkeling als haar verantwoordelijkheid. Echter komt de lokale overheid nadrukkelijker in beeld in de volgende fasen van brede talentontwikkeling, namelijk die van ontwikkeling. In deze te onderscheiden verantwoordelijkheden ligt de mogelijkheid voor schoolbesturen en lokale overheden om elkaar te ontmoeten en tot afspraken te komen.

Afstemming van afspraken nodig

Ook moet men de realiteit van dit moment onder ogen zien. Veel scholen geven beperkt een invulling aan hun verantwoordelijkheid. Ook is er geen uitgewerkt beleid. Daarvoor zijn allerlei oorzaken aan te geven. Die worden in deze situatie niet relevant geacht. Het doel is om nu te komen tot afspraken over de invoering van het basispakket, vast te stellen wat daar eventueel voor nodig is en af te spreken hoe de wens van de lokale overheid daarin kan worden geïntegreerd.

Rol betrokken partijen

Een belangrijke vraag voor het slagen van de invoering van het basispakket is: wie is er opdrachtgever voor de talentontwikkeling? Het basispakket is het product van verschillende partijen: schoolbesturen, culturele instellingen, stad en stadsdelen. Waar het om gaat bij de uitvoering, is dat verschillende partijen betrokken zijn bij de uitvoering van talentontwikkeling. De rollen zijn als volgt:

- Het opdrachtgeverschap voor de kennismaking dient primair bij de schoolbesturen belegd te worden. De stadsdelen kunnen daarvoor faciliterend opereren en in overleg lacunes invullen. Faciliterend kan inhouden het beschikbaar stellen van (tijdelijke) middelen, het bijeen brengen van partijen, door haar gesubsidieerde instellingen te laten bijdragen aan afspraken met schoolbesturen, of te zorgen voor productontwikkeling.
- Het opdrachtgeverschap voor de fase van ontwikkeling dient primair bij de stadsdelen belegd te worden. De centrale stad kan daarvoor faciliterend opereren en in overleg lacunes invullen.
- Het opdrachtgeverschap voor bekwamen en excelleren, ligt primair bij de centrale stad.

Dit strikte onderscheid is slechts richtinggevend. Er is overlap tussen de verschillende fasen en tussen de verschillende partijen. Schoolbesturen vervullen ook een grote rol in de fase van ontwikkelen, terwijl stadsdelen ook opdrachtgever zijn in de fase van kennismaken. Dat laatste geldt ook voor de centrale stad.

Organiseren afstemming is noodzaak

Het is daarom noodzakelijk om de afstemming goed te organiseren. Dat kan wat de schoolbesturen en de stadsdelen betreft uitstekend in een Decentraal Lokaal Overleg (DLO). Wat de afstemming met de centrale stad betreft, zijn er mogelijkheden die nog nadere uitwerking vragen. Dat kan plaatsvinden binnen de structuur van Jong Amsterdam en gedeeltelijk kan dat in de portefeuillehouders→ overleggen Kunst en Cultuur en Sociaal Domein.

De culturele instellingen geven met hun programma's invulling aan de vraag van de opdrachtgever. Daarvoor is regie noodzakelijk, omdat het risico bestaat dat deze instellingen anders met onmogelijk te combineren opdrachten komen te zitten. De regie lijkt primair een taak van de centrale stad te zijn. De centrale stad heeft daarvoor verschillende instrumenten. Daartoe behoren onder meer het expertisenetwerk cultuureducatie Mocca, het vierjaarlijkse Kunstenplan en het Amsterdams Fonds voor de Kunsten (AFK).

Uitvoering van het basispakket

De kunst- en cultuureducatie kennen meerdere disciplines: muziek, dans en drama, beeldend, taal, audiovisueel, cultureel erfgoed. Elke discipline kent ook weer een grote hoeveelheid technieken en werkvormen. Deze omvangrijkheid noodzaakt ertoe ervoor om keuzes te maken in het basispakket. Primair wordt ervoor gekozen om in het basispakket de disciplines muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed op te nemen. Voor het primair onderwijs maken de Kunstkijkuren en de Muziekeducatievoorziening door het Concertgebouw deel uit

van het basispakket. Dat betekent dat er sprake is van een keuze uit het geheel van kunst- en cultuureducatie.

Voortgang

Na instemming gaat het natuurlijk om de invoering in het onderwijs. Er is een grote diversiteit tussen scholen. Er zullen scholen zijn die al grote delen van dit basispakket uitvoeren, maar ook die nog maar aan het begin staan. Dat is de realiteit op dit moment. Daarom is het noodzakelijk om jaarlijks of tweejaarlijks de voortgang te registreren. Ook is het nodig om die voortgang onderwerp te maken van het publiek debat. Het zijn dan de schoolbesturen die hiervoor het initiatief kunnen nemen. Primair gaat het om de voortgang van de fase van kennismaking. De verantwoording van de voortgang van de andere fasen in de keten van talentontwikkeling ligt bij andere partijen. Een plaats voor een dergelijk publiek debat kan bijvoorbeeld het Decentraal Lokaal Overleg (DLO) zijn.

Implementatie

Vaststellen van een basispakket is één, de invoering ervan is een andere zaak. Zoals gezegd zijn er grote verschillen tussen scholen, maar helemaal vanaf 'nul' hoeft de invoering dus niet te beginnen. De verantwoordelijkheid voor de invoering ligt bij de schoolbesturen, waarbij de culturele instellingen betrokken moeten worden.

Voor de ondersteuning bij de invoering en vooral bij het komen tot een planmatige aanpak daarvan, moet een beroep gedaan kunnen worden op het expertisenetwerk cultuureducatie Mocca. Met de daar aanwezige deskundigheid kunnen scholen tot een beleidsplan komen en de daarbij behorende aanpak. Mocca kan daarbij de ondersteuning geven die vereist is. Zij hebben een taak in de koppeling van de vraag van de school met het aanbod. Daarvoor kunnen scholen gebruik maken van de voucherbank. In een enkel geval faciliteren stadsdelen – Zuidoost en Nieuw West – de koppeling tussen vraag en aanbod.

Huidige praktijk kunst en cultuureducatie

Bijna alle stadsdelen zorgen voor een algemene toegankelijkheid van de Muziekeducatievoorziening door het aanbod van het Concertgebouw² en de Kunstkijkuren. Hierdoor is kennismaking mogelijk met een aantal musea en het Concertgebouw. Er zijn zeven van de huidige stadsdelen die het mogelijk maken dat het Muziekatelier wordt uitgevoerd. Kinderen kunnen daarnaast actief kennismaken met diverse kunstvormen via de verlengde schooldag, de wijkgerichte dagarrangementen of een programma als Schatkamer. In het kader van Koers Nieuw West worden op dit moment 23 scholen ondersteund bij de uitwerking van hun kunst en cultuurbeleid. Daarnaast zijn er specifieke projecten en manifestaties met een component voor het onderwijs: het Rode Loperfestival in Oost en Watergraafsmeer en de Kunstmaand in De Baarsjes. Het is maar een beperkte greep uit alle initiatieven. Veel initiatieven hebben een min of meer structureel karakter. Zo wordt het Rode Loperfestival dit jaar al voor de 9e keer georganiseerd.

Over het algemeen lijkt het hier vooral te gaan om kennismakingsactiviteiten. Andere niveaus van talentontwikkeling zoals ontwikkelen en zich bekwamen, komen vermoedelijk nog niet aan de orde. Het is gewenst om hierover afspraken uit de Kadernotitie Brede Talentontwikkeling uit te werken. Hierdoor kunnen de diverse niveaus van talentontwikkeling vorm krijgen. De uiteindelijke consequentie zal zijn dat er voor verschillende onderdelen van de kadernotitie een heroverweging komt over de taakverdeling en financiering.

² Het stadsdeel Amsterdam Noord wendt deze middelen aan om via de Muziekschool Noord de muzikateliers uit te laten voeren.

Deel 3

Het basispakket

In dit deel wordt het basispakket voor muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed beschreven. Elk van de disciplines wordt geïllustreerd met een praktijkvoorbeeld uit Amsterdam. Het is een beschrijving op hoofdlijnen. Hoe de drie disciplines uitgewerkt kunnen worden, wordt verder beschreven in deel vijf.

Basisbegrippen binnen cultuureducatie: actief, receptief en reflectief leren

De Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur beschrijven de rol van het onderwijs bij het ontwikkelen van cultureel kapitaal in termen van het ontwikkelen van de cognitieve, sociale en emotionele vaardigheden van leerlingen. Leerlingen leren analyseren, filosoferen, abstraheren, reflecteren en conceptualiseren. Door kunsteducatie leren zij reflecteren op het leven door middel van de verbeelding. Actief, receptief en reflectief leren zijn drie basisbegrippen binnen (cultuur-) educatie.

In het advies Onderwijs en cultuur in 2006 opgesteld door de Onderwijsraad en de Raad van cultuur, wordt verwezen naar deze driedeling in de cultuureducatie. Zij schrijven dat onderwijs in kunst, in cultureel erfgoed en in media gericht is op kennis en inzicht, op de beoefening en benutting (actief en receptief leren) en op de verwerking en reflectie (reflectief leren).

Voor kunsteducatie betekent dat bijvoorbeeld dat leerlingen de functie van kunst leren kennen door de werking ervan te ervaren en dat zij de kans krijgen kunstdisciplines te beoefenen (actief en receptief leren). Zij leren communiceren over kunstwerken en de emoties en gedachten die deze bij hen oproepen (reflectief leren).

Voorstel basispakket

Het basispakket kunst- en cultuureducatie houdt voor Amsterdam het volgende in:

Elk kind heeft gedurende de gehele basisschoolperiode van acht jaar wkelijks:

- één uur muziek
- één uur beeldende vorming

Elk kind heeft gedurende de gehele basisschoolperiode van acht jaar jaarlijks:

- een op de leeftijd afgestemd programma voor cultureel erfgoed

Voor de drie disciplines muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed is een basisprogramma beschreven dat gedurende de periode van de basisschool aan de orde zou moeten komen. Voor de wijze waarop scholen uitvoering geven aan het programma, zijn de scholen en schoolbesturen verantwoordelijk. Voor de uitvoering van het basispakket is een infrastructuur van instellingen beschikbaar waar de school naar eigen inzicht gebruik van kan maken.

Basispakket als hulpmiddel

In dit deel staan per discipline de uitgangspunten bij muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed. De gedetailleerde beschrijving van de uitgangspunten is te vinden in bijlage één. De beschrijving is op basis van de formulering daarover van Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO). Het basispakket is een hulpmiddel en biedt de school een houvast en inzicht over de invulling van het programma voor de drie disciplines

Basispakket voor muziek

De inhoud van het basispakket voor muziek geeft aan wat minimaal aan kennis en ervaring van een kind mag worden verwachten op muzikaal gebied als het kind naar het voortgezet onderwijs gaat. Twee praktijkvoorbeelden van de Muziekateliers en het Leerorkest zijn ter illustratie.

Definitie

Bij muziek gaat het er vooral om dat kinderen zich muzikaal kunnen ontwikkelen. Dat kan door ze bewust om te laten gaan met de gevoelens die liederen, muziekstukjes en verschillende luisterfragmenten bij hen oproepen. Het kan met muziek die zij zelf maken (zingend of spelend). Het kan ook met muziek die ze beluisteren. Kinderen ervaren steeds weer dat muziek iets met hen doet. Ze ervaren echter ook dat zij iets met muziek kunnen doen: zingen, spelen, improviseren, componeren, luisteren. Het zijn allemaal vormen waarbij er een vorm van communicatie ontstaat tussen mensen en muziek. (zie www.slo.nl)

Doelen

De volgende doelen gelden binnen het basispakket voor muzikale vorming:

- kennis opdoen van muziek;
- muziekwaardering en muziekvaardigheden ontwikkelen en
- creatieve, communicatieve en expressieve denkvaardigheden ontwikkelen in relatie tot eigen producten.

Vaardigheden

Het basispakket is gebaseerd op het actief, receptief en reflectief model.

Actief

Actief muziek maken staat centraal. Daarbij zijn de domeinen: zingen, spelen en bewegen uitgangspunt. Kinderen maken zelf muziek (zingen en spelen).

Actief en receptief

Ontmoeten van professionele musici is een rode draad in zowel het actieve als in het receptieve aanbod. Kinderen luisteren, kijken en spelen met professionele uitvoerders en vergaren kennis die nodig is om actief, receptief en reflectief met muziek om te gaan.

Reflectief

Zelf bewuste muzikale keuzes maken als kind is het doel van het reflectieve deel van dit pakket. Kinderen praten en reflecteren op muziek. Luisteren is een impliciet domein van dit pakket.

Beknopte invulling basisprogramma muziek

- Actief musiceren, muziek beluisteren en spreken over muziek is in elk schooljaar een structureel onderdeel van het lesprogramma. Hiervoor is minimaal één uur per week (eventueel geïntegreerd binnen een ander vakgebied) beschikbaar.

- Kinderen bezoeken per bouwperiode (onderbouw, middenbouw en bovenbouw) een concert/voorstelling in de stad en doen daar verslag van.
- Kinderen verzorgen ieder jaar een eigen voorstelling met en zonder professionele musici voor publiek.
- De Muziekeducatievoorziening door het Concertgebouw, een consensusvoorziening voor de groepen 6, 7 en 8 is een aanbod gericht op het bevorderen van de deskundigheid van groepsleerkrachten om een deel van het basispakket voor muziek uit te kunnen voeren.

Het Leerorkest in Amsterdam Zuidoost

Wat is het?

Het Leerorkest in Amsterdam Zuidoost is een innovatief muziekeducatieproject met een unieke aanpak in Nederland. Het Leerorkest heeft als doel jonge kinderen in Amsterdam Zuidoost (de Bijlmer) de kans te geven een muziekinstrument te leren bespelen. Al snel laten de kinderen wat ze aan muziek geleerd hebben, samenklinken in een orkest voor beginners. Dat motiveert en stimuleert.

Het Leerorkest is in 2005 ontstaan als één van de vele basisschoolprojecten van het Muziekcentrum Zuidoost. Het Leerorkest bleek een gat in de markt te zijn. In korte tijd beleefde het een grote groei. Inmiddels nemen zes scholen deel met 400 kinderen in vier orkesten en in 2009-2010 zijn dat er 600. De verwachting is dat hun aantal zal groeien tot 1200 kinderen in Zuidoost Amsterdam in 2010-2011.

Hoe werkt het?

Eén keer per week krijgen basisschoolkinderen onder schooltijd les in kleine groepjes. De hele klas doet mee en groep 5 tot en met groep 8 doen vier jaar lang mee. Professionele muzikanten geven de lessen in het schoolgebouw met door de Stichting Leerorkest aangeschafte en uitgeleende instrumenten. Ze gebruiken de meest gangbare instrumenten uit een symfonieorkest. Het Leerorkest onder leiding van een professionele dirigent speelt muziek dat is gecomponeerd op het niveau van de kinderen. Hij of zij werkt direct toe naar een kleine, maar officiële uitvoering. Een eerste hoogtepunt is een concert in de Beurs van Berlage samen met musici van het Nederlands Philharmonisch Orkest.

Waarom zijn de doelen?

Muziek maakt slim en sociaal. Het Leerorkest heeft grote meerwaarde. Het is goed voor het zelfvertrouwen en de (muzikale) ontwikkeling van de kinderen. In een orkest moet je samenwerken en naar elkaar luisteren. Dat bevordert de sociale ontwikkeling, het concentratievermogen en discipline.

Ook goed voor de integratie!

Deelname aan het Leerorkest bevordert de integratie van de jonge muzikanten en van de ouders. Het Leerorkest biedt kinderen iets om trots op te zijn. Dat kan van enorme invloed zijn op hun belevingswereld. Het kind zal zich niet een buitenstaander voelen in de samenleving, maar een speler en daar plukt het zijn of haar hele leven de vruchten van.

Wie steunen het project financieel?

Het Leerorkest vergt veel organisatie en veel geld. Met subsidies van onder andere de Stichting Doen, het VSB-fonds en het Algemene Maatschappij voor Jongeren fonds (AMJV Fonds) is het project voor drie jaar gefinancierd.

Fonds voor vervolopleidingen

Het Leerorkest wakkert bij kinderen het muzikale vuur aan en laat talent tot bloei komen. Daarom bouwt de Stichting Leerorkest aan een fonds om de kinderen een vervolopleiding te kunnen aanbieden op het muziekcentrum of het Conservatorium na vier jaar Leerorkest.

Muziekateliers in Amsterdam

Wat is het?

De muziektheatervoorstelling vindt plaats in een tot theater omgevormde ruimte: het muziekatelier. Dit is een meespeelvoorstelling van drie kwartier voor leerlingen in het basisonderwijs. Het doel is om kinderen bekend te maken met muziek en uiting te laten geven aan hun muzikaliteit.

Hoe werkt het?

Professionele kunstenaars met de leerlingen voeren de voorstelling uit. De kinderen spelen een essentiële rol in de voorstelling. Zonder hen zou er geen voorstelling zijn. Behalve de leerlingen zelf zijn er geen toeschouwers aanwezig.

De leerlingen bereiden zich gedurende zes tot acht weken voor in de klas. Deze voorbereiding doet de groepsleerkracht zelf en er is dus geen vakdocent bij aanwezig. Aan de hand van speciaal, laagdrempelig lesmateriaal met een cd erbij bereidt de leerkracht de groep voor op de voorstelling. Soms is er ook een video beschikbaar. De leerlingen ontmoeten de professional pas in het muziekatelier. Dit is een bijzonder moment, omdat dan de voorbereidingen tot zijn recht komen.

Waar vind je het?

De muziekateliers worden uitgevoerd in zeven stadsdelen in Amsterdam: Slotervaart, Osdorp, Oost-Watergraafsmeer, Osdorp, Noord, Oud-Zuid en Zeeburg. In Zeeburg betalen de scholen zelf dit programma. In de overige stadsdelen financiert het stadsdeel het programma.

Basispakket beeldende vorming

In het basispakket beeldende vorming staat een beschrijving van de vaardigheden die kinderen zich kunnen verwerven tijdens hun loopbaan in het primair onderwijs op het gebied van kunst en cultuureducatie. Ter illustratie staat de aanpak van de Hermitage er als praktijkvoorbeeld bij.

Definitie

Onder beeldende vorming wordt verstaan dat kinderen leren dat ze hun gevoelens en ervaringen kunnen uitdrukken in beeldend werk, maar ook dat ze met beelden kunnen communiceren.

Doelen

De volgende doelen gelden binnen het basispakket voor beeldende vorming:

- kennis opdoen van kunst;
- kunstwaardering en kunstvaardigheden ontwikkelen en
- creatieve, communicatieve en expressieve denkvaardigheden ontwikkelen in relatie tot eigen producten.

Vaardigheden

Het basispakket is gebaseerd op het actief, receptief en reflectief model.

Actief

Het uitvoeren van beeldende opdrachten en het realiseren van werkstukken in relatie tot lesopgaven en behandelde onderwerpen is daarop van toepassing.

Receptief

De leerling neemt deel aan culturele activiteiten door middel van expositiebezoeken, theater en ateliers en doet theoretische kunstennis op (kunstbeschuwing). Hij doet dit ter herkenning van stijlen en opvattingen binnen de kunsten.

Reflectief

Kinderen analyseren kunst en eigengemaakte werkstukken en dat van anderen.

Beknopte invulling basispakket

- Actieve beeldende vorming, leren kijken, zien, herkennen en verwerken en spreken over kunst is in elk schooljaar een structureel onderdeel van het lesprogramma. Hiervoor is minimaal één uur per week (eventueel geïntegreerd binnen een ander vakgebied) beschikbaar.
- Kinderen bezoeken per bouwperiode (onderbouw, middenbouw en bovenbouw) een museum of tentoonstelling. Eerst in de eigen omgeving en later in de stad en ze doen daar verslag van.
- Kinderen verzorgen ieder jaar een eigen presentatie met en zonder professionele kunstenaars voor publiek.
- De Kunstkijkuren, in de huidige vorm een consensusvoorziening voor de groepen 7 en 8 zijn een gedeeltelijke invulling van het basispakket voor beeldende vorming.

De Hermitage Amsterdam

Voortzetten traditie

Het Staatsmuseum de Hermitage in St.- Petersburg kent een grote educatieve traditie. Ook de Hermitage Amsterdam wil kinderen alle aandacht bieden op het gebied van kunst. Het streven is om vanaf schooljaar 2009-2010 jaarlijks 20.000 schoolkinderen uit het primair onderwijs te ontvangen.

Aanpak

De Hermitage realiseert daarvoor vijf ateliers, twee leslokalen, een kinderkantine en een kindwinkel. Er worden drie verschillende programma's ontwikkeld die zijn afgestemd op de tentoonstellingen in de Hermitage, die de kinderen via een verbindingsgang kunnen bezoeken. Het educatieprogramma bestaat uit drie onderdelen;

1. Hermitage School
2. Hermitage Atelier
3. Hermitage Academie

Het uitgangspunt in alle gevallen is: 'het ontwikkelen van kunstzinnig talent en inzicht bij kinderen'.

Hermitage school

Er is een creatief onderwijsprogramma ontwikkeld voor groep 4, 5 en 6 (8 – 11 jaar) uit het primair onderwijs. Dit gaat uit van het principe: 'social inclusion' of te wel ieder kind heeft recht op de ontdekking van eigen talent. Niet alle kinderen komen in Amsterdam in aanraking met beeldende kunst, musea en creativiteit. De Hermitage Amsterdam wil zoveel mogelijk kinderen bereiken. De docenten zijn allemaal beeldend kunstenaars die veel pedagogische en educatieve ervaring hebben.

Het programma bestaat uit drie gedeelten:

1. Voorbereiding op school met 3-4 weblessen. Deze lessen gaan in op het onderwerp van de tentoonstelling en thema's die daarmee samenhangen. Deze lessen worden door medewerkers van Hermitage samengesteld en getest. De lessen volgen de leerlingen klassikaal.
2. Rondleiding door de tentoonstelling. De kinderen komen met de klas naar Hermitage. De kunstenaars leiden hen rond.
3. Workshop in de ateliers. Na de rondleiding volgt een workshop die in het teken staat van het thema van de tentoonstelling. De resultaten worden klassikaal besproken aan het einde van de workshop.

Hermitage Atelier

Een kunstenaar bezoekt de klas op school en kijkt of zich in de klassen bijzondere talenten bevinden. Hij let daarbij op de cognitieve, sociale en creatieve elementen. Vragen daarbij zijn: hoe geïnteresseerd is een kind, hoe groot is zijn fantasie en hoe gemakkelijk en boeiend verloopt het creatieve proces. Kinderen die op deze elementen meer dan gemiddeld scoren, worden geselecteerd. Aan het eind van het klassenbezoek worden de betreffende leerlingen via leerkrachten en hun ouders uitgenodigd om hun talent verder te ontwikkelen in het Hermitage Atelier. Het vindt plaats in de weekenden en op woensdagmiddagen. Ieder kind volgt vijftien van deze ateliers verspreid over drie blokken van vijf. Dit duurt tussen de anderhalf en twee jaar. Aan het einde ervan worden de werken tentoongesteld in zalen van de Hermitage.

Hermitage Academie

Wanneer een talent het Atelier heeft doorlopen, is het 11 of 12 jaar oud. De Hermitage biedt vervolgens de talenten de gelegenheid aan om gedurende drie jaar, twaalf keer per jaar, een vervolgprogramma te volgen. Dat is niet meer alleen gericht op ontwikkeling van het creatieve talent, maar ook op kunstgeschiedenis.

Zo zijn er bezoeken aan instellingen als de Rijksacademie en het Rembrandthuis. Het programma kent een cognitieve kant (kunst en cultuurgeschiedenis), een creatieve kant (workshops) en een associatieve kant, zoals een bezoek aan andere tentoonstellingen en restauratoren.

Social inclusion in de praktijk

Regelmatig presenteren de talenten hun werk in de Hermitage aan hun ouders, familie en vrienden. Het museum is er voor iedereen, ongeacht achtergrond, kleur of religie. Iedereen erbij laten zijn en toegang geven is het uitgangspunt voor de Hermitage. De nadruk ligt niet alleen op het cognitieve element (rondleidingen), maar juist het op uitdagen, stimuleren en selecteren van het potentieel creatief talent.

Basispakket cultureel erfgoed

Het basispakket begint met een korte definitie, doelen en de daarbij behorende vaardigheden die kinderen zich moeten verwerven in het primair onderwijs. Vervolgens wordt het Amsterdamse project, het Schoolbuurtwerk Westerpark, beschreven.

Definitie

Onder cultureel erfgoed wordt verstaan: sporen in het verleden in het heden die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn, zoals musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen.

Doelen

De doelen zijn:

- kennis opdoen van hoe het verleden zichtbaar is in het heden en
- op kunnen sporen van gegevens, materialen die sporen hebben nagelaten.

Vaardigheden

Het basispakket is gebaseerd op het actief, receptief en reflectief model.

Actief

Het uitvoeren van opdrachten en het realiseren van werkstukken in relatie tot Lesopgaven en behandelde onderwerpen.

Receptief

De leerling neemt deel aan activiteiten door middel van bezoeken aan musea en archieven en is in staat om informatie op dit terrein te verzamelen en te verwerken met onder meer gebruik van communicatietechnologie.

Reflectief

Kinderen bespreken en evalueren ervaringen, opgedane kennis, werkstukken en bijdragen van anderen.

Aanpak schoolbuurtwerk Westerpark

De aanpak die ontwikkeld is in Stadsdeel Westerpark en die inmiddels ook wordt ingevoerd in een aantal andere stadsdelen, ziet de werkgroep als de kern van een Amsterdamse aanpak.

Een aantal belangrijke uitgangspunten komen daarin terug. Het pakket is geschikt voor verschillende leeftijdsgroepen en ze maken gebruik van wat dichtbij is en ze maken vervolgens de wereld groter. Het vereist op een natuurlijke wijze een actieve participatie van zowel kinderen als leerkrachten.

Schoolbuurtprojecten

Het schoolbuurtwerk organiseert schoolbuurtprojecten. Welzijnsstichting IJsterk organiseert deze samenwerkingsprojecten voor de scholen in stadsdeel Westerpark. Sponsors en subsidiegevers financieren dit structureel. De projecten komen zowel vraaggericht als aanbodgericht tot stand. Scholen, maar ook andere instellingen in het stadsdeel (stadsdeel, politie, projectgroepen) kunnen een beroep doen op het schoolbuurtwerk.

Invulling project

Alle projecten hebben een informatief deel, een excursie en een verwerking. Deze kan bestaan uit het maken van een tentoonstelling of een verslag. Het informatieve deel bestaat bijvoorbeeld uit een video, een gastspreker, techniek-, kunst- of computerles. Kenmerkend voor de projecten is dat ze vallen onder de schooltijd en vallen daarmee onder de lesuren.

Doelen

Het schoolbuurtwerk stelt zich ten doel om kinderen al doende, tijdens min of meer levensechte situaties in de buurt, kennis, inzichten en vaardigheden te verwerven. Zo maken ze nader kennis met de buurt en nemen ze deel aan het buurtleven.

Door de vele ontmoetingen tussen kinderen en volwassenen in de buurt en buurtgerichte projecten, leveren de projecten een bijdrage aan de kwaliteit van leven binnen de buurt zelf. De activiteiten spelen zich af in de buurt, het buurtcentrum en op de deelnemende basisscholen.

Meetbaar maken van levensechte leeractiviteiten

Om de waarde van levensechte leeractiviteiten te concretiseren en meetbaar te maken worden binnen het concept van levensecht leren drie gradaties onderscheiden. (Van Oenen en Valkesteijn, 2003). Deze gradaties helpen de agogisch medewerkers om bij het ontwerpen van projecten de mate van levensecht leren te specificeren.

Deze gradaties of te wel doelen zijn het gelegenheid bieden:

- tot maatschappelijke participatie;
- tot levensechte ontmoeting en oriëntatie en
- om iets specifiek te oefenen in een enigszins levensechte context.

De gradaties zijn drie globale doelen. Dit zijn ook de doelen voor alle educatieve activiteiten vanuit het welzijnswerk binnen de brede school en ook de schoolbuurtprojecten.

Project: 'Met je koffertje naar Het Schip'

Een van de educatieve projecten in het kader van cultureel erfgoed is het project 'Met je koffertje naar Het Schip'. Het Schip is een woonblok in de Spaarndammerbuurt. In het Schip zitten woningen, een postkantoor, een school, een museum en een museumwoning. Leerlingen leren binnen het project over de ontstaansgeschiedenis over de 'Amsterdamse school', over de woningwet van 1901 en over de architect. Ze gaan aan de slag met actieve opdrachten.

Doelen

De doelen van het project zijn dat kinderen leren:

- kijken naar gebouwen en specifiek de 'Amsterdamse school' architectuur;
- hoe een buurt gebouwd wordt en wie daarbij betrokken zijn;
- trots te zijn op cultureel erfgoed en monumenten in hun buurt;
- opgedane informatie te verwerken in tekst en kunst;
- gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen;
- over de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving;
- omgaan met een plattegrond en
- zelfstandig werken.

Doelgroepen

Het project is ontwikkeld voor kinderen van groep 5, 6 en 7 en wordt in een aantal uren op vijf dagen verspreid over vijf weken.

Groep 5

In groep 5 krijgen de kinderen een koffertje en een lesbrief. Ze gaan Het Schip bekijken. In het koffertje

zit ook een boekje dat speciaal geschreven is voor het project. Ze leren metselen en bouwen zelf met kleine baksteentjes een eigen huis. De gemaakte tekeningen worden een onderdeel van een tentoonstelling.

Groep 6

In groep 6 krijgen kinderen een tweede lesbrief. Die gaat vooral over het postkantoor. Ze brengen een bezoek aan het museum. Ze gaan ook naar de afdeling ruimtelijke ordening van het Stadsdeel en maken een gevelsteen voor de tentoonstelling.

Groep 7

In groep 7 krijgen ze de laatste lesbrief. Deze gaat vooral over de woningwet en de sociale woningbouw. Ze brengen dan ook een bezoek aan de museumwoning. Ter voorbereiding en verdieping werken ze met de computer aan het programma 'Buurt en Stad' van het Stadsarchief. Ze brengen ook een bezoek aan het stadsarchief. Mogelijk maken ze ook een wandeling langs het culturele erfgoed in de buurt. Gemaakte verslagen komen in de tentoonstelling. Eén van de lessen is een kunstles, dan komt er een kunstenaar langs.

Aanhaking bij het schools curriculum

Leerkrachten gebruiken het project en andere projecten voor uitbreidings- en verdiepingslessen. De onderwerpen zijn goed te gebruiken voor lessen met onderwerpen als: het bouwen van een huis, het ontwerpen van een huis, monumenten in Amsterdam, wonen in het verleden, interieur van gebouwen en wat is een museum. De inhoud van het lesmateriaal sluit aan bij de kerndoelen voor het basisonderwijs en wel voor de vakgebieden Nederlands, oriëntatie op jezelf en de wereld en kunstzinnige oriëntatie. Door uitbreidingslessen kan aansluiting met kerndoelen voor andere vakgebieden worden gerealiseerd.

Deel

4

Financiën voor kunst- en cultuureducatie

In dit deel wordt een overzicht gegeven van de beschikbare middelen anno 2009. Ook wordt een aantal knelpunten gesignaleerd over de besteding ervan. Vervolgens wordt een uitwerking gegeven van de kosten voor het basispakket.

Overzicht huidige financiële middelen

In het bijgevoegde overzicht zijn de middelen zichtbaar die in Amsterdam beschikbaar zijn voor kunst- en cultuureducatie. Het gaat hier om landelijke middelen, waaronder de schoolbestuurlijke middelen, de stedelijke middelen en de stadsdeel-middelen.

Een groot deel van de middelen ligt vast en kunnen als structureel worden beschouwd. Onderdeel daarvan zijn de subsidies voor kortlopende activiteiten zoals de middelen van het Amsterdams Fonds voor de Kunsten (AFK) en de middelen van het Apolloloket. Ook de projectgelden die via de stadsdelen veelal voor kleinschalige initiatieven beschikbaar zijn, tellen mee.

De vraag hoe de middelen passen in de lijn van talentontwikkeling van kennismaken, ontwikkelen, bekwamen tot excelleren, is slechts op hoofdlijnen te beantwoorden.

Conclusies en knelpunten

De volgende conclusies en knelpunten gelden voor het aspect van financiën:

- Er is sprake van een aanzienlijke versnippering van

middelen op alle niveaus zowel van de afzonderlijke stadsdelen als stedelijk.

- De vraag is of stad en stadsdelen voldoende regie met elkaar voeren op het geheel.
- Bij de toekenning van middelen wordt nog te weinig rekening gehouden met de keten van talentontwikkeling en de verantwoordelijkheden daarin.
- Ten aanzien van een deel van de middelen is het zo dat daar elke vier jaar in het kader van het Kunstenplan afwegingen voor worden gemaakt. Dan moet besloten worden of de middelen doorgezet moeten worden of niet.
- Heel specifiek geldt dat een aanzienlijk deel van de middelen voor kunst- en cultuureducatie wordt beoordeeld binnen de systematiek van het Kunstenplan. Men kijkt de middelen vanuit de optiek van de kunsten én niet vanuit de optiek van het onderwijs. Hier doet zich dan ook de vraag voor of de continuering van de middelen voor cultuureducatie wel binnen de bestaande systematiek en vanuit de optiek van de kunsten moet blijven worden beoordeeld.

Schema talentontwikkeling en financiering

	Wie	Bron	Bedrag
Kennismaken	Primair onderwijs	Rijksbekostiging	€ 610.000,-
	Stadsdelen	Consensusvoorzieningen	€ 1.200.000,-
	Centrale stad	Vouchers	€ 1.500.000,-
Ontwikkelen	Primair onderwijs	Rijksbekostiging	n.v.t.
	Stadsdelen	Stadsdeelmiddelen	
	Centrale stad	Apolloloket	€ 780.000,-
		Vouchers	n.v.t.
		Kunstenplan	
		AFK	€ 1.100.000,-
	Centrale Stad		
Totaal			€ 5.190.000,-

Kosten van de uitvoering

Hier wordt beschreven wat de kosten zijn voor de uitvoering van het basispakket zoals beschreven in deel drie. Het betreft de personele kosten. Het zijn berekeningen op basis van een onderstaand model.

Overzicht basisgegevens voor kostenberekening

Aantal leerlingen in het primair onderwijs per 1.09.2009	57.686 kinderen
Gemiddeld aantal leerlingen in een groep	23 kinderen
Aantal groepen in het primair onderwijs	2508 groepen
Kosten fulltime vakdocent (extern)	€ 57.000,- per jaar
Kosten fulltime leerkracht (schoolbestuur)	€ 55.000,- per jaar

Uitgangspunten financiering

De uitgangspunten voor de financiering van het basispakket muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed staan in deze paragraaf. Ook staan er enkele voorbeelden om te laten zien hoe de financiering werkt in de praktijk.

Basispakket muziek

Voor de uitvoering van het basispakket muziek gelden de volgende uitgangspunten:

- Elk kind in het Amsterdamse primair onderwijs minimaal twee keer één halfuur muziekles per week.
- De lessen in groep 1 en 2 worden verzorgd door de groepsleerkracht van de school.
- Vervolgens zijn er voor de groepen 3 tot en met 8 drie alternatieven om deze ambitie uit te voeren.
 - a. Groepsleerkrachten & het basispakket
Groepsleerkrachten voeren het programma zelf uit en gebruiken een bestaande methode en aanbod van culturele instellingen.

b. Vakdocenten & het basispakket.

Een vakdocent pakt de gehele uitvoering van het programma op zich. Dit kan een vakdocent zijn die extern is of valt onder de eigen formatie van het schoolbestuur.

c. Groepsleerkrachten, vakdocenten & het basispakket.
Het programma wordt voor de helft uitgevoerd door de groepsleerkracht en voor de andere helft door een vakdocent.

Motivaties alternatieven

Van deze drie (a, b en c) alternatieven heeft de laatste (c) de absolute voorkeur in die situaties waarin de school zelf niet in staat is het muziekonderwijs uit te voeren. Men moet zich realiseren voor de uitvoering dat vakdocenten met een schoolmuziekopleiding niet in grote hoeveelheid aanwezig zijn. Een beter te realiseren optie is daarom het inzetten van musici op diverse vlakken. Zij vallen onder de verantwoordelijkheid van de eigen groepsdocent die de muziekles geeft.

In geval van de alternatieven a en c kan men het aanbod Muziekeducatie door het Concertgebouw inzetten dat zich richt op het vergroten van deskundigheid van de groepsleerkracht.

Alternatieven en kosten

Uiteraard verschillen de alternatieven aanzienlijk in de kosten. Het alternatief a waarin de school zelf voorziet in het muziekonderwijs kost vrijwel niets, omdat de eigen formatie het programma uitvoert. Het alternatief b waarin vakdocenten het muziekonderwijs van groep 3 tot en met 8 volledig uitvoeren kost € 4 miljoen (1881 groepen x 40 uur = 75240 uur gedeeld door 1075 uur = 70 fte x € 57.000). Het alternatief c waarin vakkrachten de helft uitvoeren, kosten € 2 miljoen. Mogelijk zijn hier nog wel tijdelijk aanvullende middelen nodig zijn om binnen de scholen de voorwaarden te realiseren.

Basispakket beeldende vorming

Het uitgangspunt is een structuur die in de basis door de schoolbesturen wordt georganiseerd. De basis is de organisatie en werkwijze die door de ASKO op dit moment wordt uitgevoerd. De ASKO heeft met het onderstaande uitgangspunten tien jaar ervaring.

Voor de uitvoering van het basispakket beeldende vorming gelden de volgende uitgangspunten:

- Minimaal één uur beeldende vorming per week. Bij voorkeur betreft het twee uur, omdat veel beeldende vormingsactiviteiten om een goede organisatorische voorbereiding vragen.
- Een bovenschools coördinator voor 32 uur voor een groep van 20 scholen. Deze bovenschoolse coördinator ondersteunt de scholen bij het opzetten van hun beleid, levert lesmateriaal aan, zorgt voor achtergrondinformatie, levert op verzoek van scholen tips en stelt leskisten samen. Deze persoon heeft de relatie met de stedelijke infrastructuur.
- Een schoolcoördinator voor twee uur per week voor een school van gemiddeld 200 leerlingen. Deze inzet is vanuit het taakbeleid te realiseren. Deze persoon coördineert het beleid en de uitvoering binnen de school.
- De uitvoering vindt primair plaats door de groepsleerkracht aangevuld met lokale en stedelijke projecten waaronder de Kunstkijkuren.
- Een alternatief is de uitvoering te laten doen door een vakleerkracht.
- Dat brengt extra kosten met zich mee. Zo kost een halftime vakkracht binnen de bestuursformatie € 27.500,- per jaar.
- Onderdeel van deze aanpak zou een maximale digitalisering moeten zijn waardoor een overzicht van subsidies, lokale evenementen die door de stadsdelen georganiseerd worden en een overzicht van (lokale) aanbieders met een keurmerk, beeldmateriaal.

In principe zou deze digitalisering kunnen worden georganiseerd door een organisatie als Mocca.

Jaarlijkse kosten

De structurele kosten zijn gelegen in de bovenschoolse coördinatie. Op basis van 212 scholen voor primair onderwijs gaat het om ruim 9 fte. De jaarlijkse kosten daarvan bedragen € 24.700,-. De dekking wordt in eerste instantie gezocht bij de schoolbesturen.

Basispakket cultureel erfgoed

Voor de uitvoering van een basispakket cultureel erfgoed in het Amsterdamse primair onderwijs gelden de volgende uitgangspunten:

- Het programma gebeurt in de vorm van een of meerder projecten per jaar. Deze kunnen in duur variëren.
- De projecten kan men uitvoeren als onderdeel van thema's of als onderdeel van het reguliere programma of afzonderlijk project.
- De basis is een programma van minimaal tien en maximaal twintig lessen per schooljaar.
- Voor de groepen 1 tot met 4 gaat men uit van projecten in de directe omgeving van de school uit te voeren door de groepsleerkracht.
- Voor de groepen 5, 6 en 7 is er het advies om de werkwijze van het Schoolbuurtproject te volgen en de omgeving groter te laten worden. Daarvoor is het noodzakelijk dat er uitgebreid wordt naar de omgeving buiten de eigen buurt.
- Ook voor dit deel is de groepsleerkracht de belangrijkste begeleider.
- Vanuit het Schoolbuurtproject kunnen er mogelijk voorbeeldlessen komen om de werkwijze te laten zien. Een belangrijk aspect dat deze aanpak tot een succes maakt, is de uitstekend voorbereide leeromgeving. Dat heeft invloed op de effectiviteit van deze aanpak.
- Voorbeeldlessen vraagt om tijdelijke middelen om de methodiek en organisatie van het Schoolbuurtproject in

de andere stadsdelen te implementeren. Daarnaast valt te overwegen om het Schoolbuurtproject ook een stedelijke functie te geven en daar ontwikkeling, informatie en deskundigheidsbevordering te beleggen. De kosten van beide alternatieven zouden daarvoor in beeld gebracht moeten worden.

- Voor groep 8 is de hele stad de plaats van het cultureel erfgoed. Naast de groepsleerkracht vormen de educatieve afdelingen van musea en gemeentelijke instellingen een belangrijke partij om programma's uit te kunnen voeren.
- Te overwegen valt om binnen de school te zorgen voor een aanspreekbare persoon. Dat kan prima gecombineerd worden met de schoolcoördinator beeldende vorming. Gedacht moet worden aan een inzet van één uur per week. Dit is eveneens een onderdeel van het taakbeleid.

Voorbeelden

Om inzicht te geven in hoe de financiering van kunst en cultuureducatie verloopt in de praktijk, zijn twee voorbeelden uitgewerkt. Het eerste voorbeeld gaat in op de situatie bij de De Pieter Jelles Troelstraschool. Het andere voorbeeld geeft inzicht in de kosten en financiering van middelen binnen de De Oscar Carréschool.

De Pieter Jelles Troelstraschool (Amsterdam Geuzenveld-Slotermeer)

De Pieter Jelles Troelstraschool (Amsterdam Geuzenveld-Slotermeer)

De Pieter Jelles Troelstraschool is een openbare kunstmagneetschool voor basisonderwijs met twee afdelingen; de jaargroep afdeling (december 2008) en de Montessori afdeling. De school heeft op dit moment 677 leerlingen. De prognose is dat er aan de start van het nieuwe schooljaar 730-740 leerlingen zullen zijn.

Kunstmagneetschool

De gedachte achter een magneetschool is het aantrekken van leerlingen door middel van een extra profilering. De Troelstraschool heeft als profiel de kunstvakken gekozen. De school concentreert zich op het verbeteren van het klimaat binnen de school en het optimaliseren van het onderwijs. Dat doen zij met de kunstvakken: muziek, beeldende vorming en dans.

Groepsdocenten en vakdocenten

Hoewel elke leerkracht in het basisonderwijs is opgeleid in het geven van de vakken muziek, beeldende vorming en dans is de Troelstraschool ervan overtuigd dat speciaal opgeleide vakdocenten dit nog veel beter kunnen. Zij werken daarom samen met diverse culturele instellingen en vakdocenten die zij in dienst hebben.

Samenwerkingspartners

De partners waarmee de Troelstraschool tijdens en na schooltijd samenwerkt, zijn het Concertgebouw, het Van Goghmuseum, Cobramuseum (vooral kleuters), Allard Pierson Naturalis Leiden, Amsterdams Historisch Museum en De Krakeling. Verder zijn er binnen het programma de stedelijke

programma's Kunstkijkuren, Muziekluisterlessen en Jeugdtheater De Krakeling opgenomen. Muziekschool Amsterdam ondersteunt bij diverse projecten en bij de lessen instrumentele oriëntatie. Er ligt een wens om met het Nationaal Ballet samen te werken. Elke groep doet twee keer per jaar een excursie. De wens is om dit vaker te doen, maar dat is financieel niet haalbaar, zeker wat vervoer betreft. Een aantal keer wordt er daarom ook met openbaar vervoer gereisd.

Organisatie

De school heeft een kunst- en cultuurcoördinator. De kunst- en cultuurcoördinator coördineert en begeleidt het kunst- en cultuuraanbod. Er wordt niet met methodes gewerkt, maar geput uit jarenlange ervaring en kennis en de expertise van de vakdocenten. Daarnaast ondersteunen de groepsdocenten de kunst- en cultuurcoördinator.

Kosten schooljaar 2009 - 2010

Wat kost het allemaal om een diversiteit aan

kunsteducatie in de school onder te brengen? Elk kind op de Pieter Jelles Troelstraschool krijgt gedurende de 8-jarige schoolloopbaan gemiddeld drie uur per week (120 uur per jaar) kunsteducatie.

Er worden middelen ingezet vanuit school, via de oudercommissie, vanuit het stadsdeel, de centrale stad, via landelijke geldstromen en via fondsen. Om te zorgen dat geld werven structureel en goed verloopt, verdiept de 'school-business manager' zich hierin.

Er wordt op dit moment nagedacht over de vraag: "Hoe kunnen we het Jongeren-cultuurfonds financieel laten bijdragen aan onze activiteiten?". Indien de kinderen zelf naar de muziekschool zouden gaan, kunnen ze € 300,- vergoeding uit dit fonds krijgen. De vraag die daarvoor moet worden beantwoord, is: "Hoe krijgen we de middelen naar de school nu wij dit aanbod, met behulp van de muziekschool, op onze school verzorgen?".

677 kinderen, 120 uur per kind per jaar		
Kosten	Kosten en inhoud	Financiering
€ 11.000,-	Dans (1 dag per week)	Eigen formatie
€ 27.500,-	Muziek (2,5 dagen per week)	Eigen formatie
€ 44.000,-	Beeldende vorming (4 dagen per week)	Eigen formatie
€ 6.000,-	Kunst- en cultuurcoördinator (1 dagdeel)	Eigen formatie (taakbeleid)
€ 10.000,-	Oudercommissie: bijdrage uitstapjes, materiaal, instrumenten e.d.	oudercommissie
€ 5.000,-	Aanvulling school: vervoer, e.d.	Exploitatierkening
€ 15.571,-	Vouchers	Centrale stad
€ 7.380,-	Impulsregeling Cultuureducatie	Ministerie OCW
€ 12.000,-	Instrumentele les na schooltijd	Stadsdeel (Schatkamer)
	Kunstprojecten (o.a. € 7.500,- in 2008), € 2.000,- (2009)	Stadsdeel, AFK
	Kunstkijkuren, muziekluisterlessen	Stadsdeel
€ 138.451,-		

De Oscar Carréschool (Amsterdam Oud-Zuid)

De Oscar Carré is een Kunstmagneetschool. Dat wil zeggen dat de school zich profileert als een school waarin op een bijzondere manier aandacht wordt besteed aan kunst- en cultuureducatie. Kunsteducatie op de Oscar Carré krijgt vorm door middel van een aantal kunstvakken, gecombineerd met culturele (kunst-) excursies en projecten. De nadruk ligt op dans, muziek en beeldende vorming. Dit jaar wordt een begin gemaakt met literaire vorming gekoppeld aan de invoering van een nieuwe taalmethode. De school heeft op dit moment 260 leerlingen van een wisselende etnisch en sociaaleconomische achtergrond.

Vakdocenten

De Oscar Carré heeft een bewuste keuze gemaakt om de eigen leerkrachten niet op te leiden ten behoeve van de uitvoering van de kunstvakken. De mate van kennis–overdracht van een kunstvak mag niet afhangen van de al of niet aanwezige affiniteit van een leerkracht met een bepaald kunstvak. Daarom moet de overdracht van kennis en vaardigheden bij vakdocenten liggen, die gespecialiseerd zijn. Groepsleerkrachten zijn primair opgeleid voor de overdracht van de basisvaardigheden en kennis. Ze vervullen een centrale functie het creëren van een pedagogisch klimaat.

Samenwerkingspartners

Belangrijke samenwerkingspartners zijn het Concertgebouw, het KIT (Tropenmuseum), het Muziekatelier en de freelancers op school. Een samenwerking met het Rijksmuseum is in de startfase. Samenwerking met de Muziekschool Amsterdam is er indirect. Zij werken samen met het Concert–gebouw. Er zit een opbouw in welke voorzieningen de kinderen

gedurende hun schoolloopbaan bezoeken, er zijn onder andere excursies naar het KIT, historisch museum, de klankspeeltuin (Het Muziekgebouw aan het IJ), de Openbare Bibliotheek en De Krakeling. Ook besteden ze aandacht aan de directe omgeving, bijvoorbeeld het Sarphatipark en de Albert Cuyp).

Organisatie

De school heeft een plangroep kunst. Hierin zitten leerkrachten, de kunst- en cultuurcoördinator en de directeur. De kunst- en cultuurcoördinator stuurt vakdocenten aan, maakt contracten, geeft beoordelingen en wordt daar sporadisch bij ondersteund door de directeur. Elk jaar rond half april wordt er bekeken wat het aanbod is en welke keuzes daarin gemaakt gaan worden voor het nieuwe jaar. En elk jaar is er een evaluatie van het kunstprofiel. Daar is afgelopen jaar uitgekomen dat literaire vorming zou moeten worden toegevoegd. Omdat er dit jaar wordt gestart met een nieuwe taalmethode, is besloten om literaire vorming hierin te integreren. Dit om de leerkrachten zo min mogelijk met nieuwe zaken te belasten en langzaamaan te wennen aan literaire vorming in het curriculum. Taal en literaire vorming komen samen in een poëzieproject. Hiervoor is een aparte subsidie van € 7.500,- aangevraagd en gehonoreerd door het stadsdeel.

Kosten schooljaar 2009 - 2010

Wat kost het allemaal om zoveel kunsteducatie in je school onder te brengen? Elk kind op de Oscar Carré krijgt gedurende de 8-jarige schoolloopbaan drie uur per week (120 uur per jaar) kunsteducatie. Dit bestaat uit één uur dans, één uur muziek/beeldend vormen, één uur divers activiteiten. Het onderdeel cultureel erfgoed zit in burgerschap en wereldburgerschap verwerkt. Daarnaast wordt er veel naar de locaties gelopen.

Dit past bij de visie dat beweging goed is en geeft de kinderen tegelijkertijd de kans de stad beter te leren kennen. Deze uren zijn niet in de 120 uur per kind per jaar berekend.

Er worden middelen ingezet vanuit school, vanuit het stadsdeel, de centrale stad, via landelijke geldstromen en fondsen. Succesfactoren bij het vinden van financiën voor de uitvoering van de kunsteducatie zijn dat de Oscar Carré creatief omgaat met de bestaande middelen op de exploitatierekening. Ook zijn de een actieve geldzoeker en combineren ze projecten, zodat kunst en cultuur ook in andere onderdelen verwerkt wordt.

260 kinderen, 120 uur per kind per jaar		
Kosten	Kosten en inhoud	Financiering
€ 15.000,-	Muziek- en dansdocenten	Exploitatierkening
€ 22.000,-	Beeldend vorming	Formatie
€ 6.000,-	Dagdeel kunst- en cultuurcoördinator	Formatie (taakbeleid)
	Muziekatelier	Stadsdeel
€ 6.000,-	Vouchers	Centrale stad
€ 2.800,-	Landelijke middelen	Lumpsum
	Kunstprojecten (bijvoorbeeld poëzie en Ramayana)	Stadsdeel, AFK
	Vervoerskosten	Minimaal
€ 51.800,-		

Slot woord

Voor elk Amsterdams kind kunst en cultuur

Het basispakket voor kunst- en cultuureducatie zoals beschreven in deze uitgave spreidt een grote ambitie voor kinderen in Amsterdam ten toon. De inspanning van velen zal nodig zijn om deze ambitie te realiseren.

In de afgelopen periode is het basispakket besproken met de schoolbesturen en stadsdelen. De bespreking ervan met culturele instellingen staat nog op de agenda. Volgens de schoolbesturen biedt het basispakket henzelf en scholen een houvast, omdat het de richting voor kunst- en cultuureducatie aangeeft. Daarnaast beseffen de verschillende partners dat er naast waardering voor het pakket nog veel discussiepunten zijn.

Belangrijke discussiepunten zijn de financiering, de voorwaarden voor de uitvoering en de mate van gedetailleerdheid van het basispakket. Ook is belangrijk hoe het pakket zich verhoudt tot bestaande programma's. Betrokkenen gaan de komende tijd in overleg om te zorgen voor een gezamenlijke uitvoering van de kunst en cultuur educatie.

Cultuureducatie is altijd van belang geweest voor kinderen in Amsterdam en de werkgroep Cultuureducatie onderstreept met het geformuleerde basispakket het belang van een kwalitatief en kwantitatief goede programmering van de kunst- en cultuur. Duidelijk zal zijn dat kunst- en cultuureducatie onderdeel moet uitmaken van het programma van basisscholen en de buitenschoolse activiteiten, zodat voor elk Amsterdams kind kunst en cultuur een onderdeel is in het opgroeien en de ontwikkeling. De werkgroep doet hiervoor een beroep op u. Samenwerking is nodig om deze ambitie te realiseren. Doet u mee?

Deel 5

Bijlagen

- Invulling van de disciplines van het basispakket
- Beschikbare budgetten cultuureducatie
- Begrippen en duidingen

Bijlage 1 Invulling van de disciplines van het basispakket

Inleiding

Het basispakket voor de disciplines muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed is in een zekere mate gedetailleerd beschreven. De beschrijving is op basis van de formulering van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO)

Het detaillistisch plan kan de volgende vragen oproepen:

- Hoe dwingend is die gedetailleerdheid voor deze disciplines voor het onderwijs?
- Wat betekent de beschrijving van dit basispakket voor een school wanneer deze school al verder is in de ontwikkeling van kunst- en cultuureducatie?
- Wat betekent dit voor scholen die bijvoorbeeld op basis van hun leerling-populatie een andere keuze hebben gemaakt of die vanwege de taalachterstand van leerlingen vooral met drama en taalvorming aan het werk zijn?

Het basispakket kan ingezet worden als hulpmiddel. Het biedt de school een houvast en inzicht over de invulling van het programma voor de disciplines muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed.

Uitwerking van het basispakket

Discipline: Muziek

Actief

Zingen

Door de kinderen van de school wordt elke week gezongen en de kinderen kunnen minimaal 20 liedjes per jaar uit het hoofd zingen. De onderstaande criteria zijn daarbij uitgangspunt.

Over de gehele schoolperiode kennen ze een liedrepertoire van 160 liedjes die op allerlei wijzen een link hebben met verschillende thema's, feesten, andere vakken en contexten.

Muzikaal

- kinderen kunnen zuiver zingen met goed stemgebruik en ademhaling
- kinderen kunnen zingen in verschillende tonaliteiten
- kinderen kunnen de vier parameters gebruiken voor de interpretatie
- kinderen kunnen liedjes uitvoeren volgens hun eigen ideeën in een bepaalde vorm en met de betekenis die zij eraan geven
- kinderen kunnen eenstemmig zingen
- kinderen vanaf groep 6 kunnen meerstemmig zingen (van canon tot en met drie stemmige zetting)

Stijlen en culturen liedjes

- popliedje, kinderliedje, rap, klassiek, jazz, musical en wereldmuziek
- verschillende talen
- verschillende culturen
- slaaplied, danslied, luisterlied, loop

Thematiek

- liedmateriaal dat past bij het thema van de groep/lesprogramma
- liedmateriaal dat past bij feesten of andere gelegenheden
- liedmateriaal dat raakvlakken heeft met andere vakken
- liedmateriaal dat past in een bepaalde context

Spelen

Kinderen kunnen op eenvoudige slaginstrumenten spelen en maken kennis met de diverse eventueel door professionals bespeelde muziekinstrumenten.

Muzikaal

- ze kunnen een puls voelen en meespelen
- ze kunnen eenvoudige ritmes in een tweedelige maatsoort spelen
- ze kunnen eenvoudige ritmes in een driedelige maatsoort spelen
- ze kunnen met eenvoudige ritmes liedjes begeleiden

Stijlen en culturen

- ze kunnen eenvoudige ritmes in verschillende stijlen spelen
- ze kunnen eenvoudige ritme uit verschillende culturen spelen

Improviseren

Kinderen kunnen improviseren, spreken hun creativiteit aan door zelf muziek te ontwerpen:

- kinderen kunnen met eenvoudige ritmes improviseren
- kinderen kunnen eenvoudige muziekstukken ontwerpen
- kinderen kunnen eigen liedjes schrijven, al dan niet op bestaande melodieën

Bewegen

Kinderen kunnen muziek veel beter doorgronden en begrijpen als ze erop bewegen. Dan voelen ze de puls, het ritme, het tempo, de dynamiek en zingen zuiverder door hun fysieke ervaring:

- kinderen kunnen vrij bewegen op een lied (vorm) en uitbeelden
- kinderen kunnen bewegingen maken die de tekst illustreren en ondersteunen
- kinderen kunnen dansen op de muziek binnen diverse stijlen
- kinderen kunnen een eenvoudige choreografie maken en uitvoeren op een lied of muziekstuk

Noteren

Kinderen kunnen een eenvoudige (eventueel grafische) notatie verzorgen van de muziek die ze uitvoeren en die ze beluisteren.

Receptief

Analytisch luisteren

- kinderen kunnen horen hoe de vier parameters worden toegepast in muziek
- kinderen kunnen verschillende muzikale stijlen en type liedjes onderscheiden
- kinderen kunnen de verschillende eventueel door professionals bespeelde muziekinstrumenten auditief en visueel onderscheiden die gebruikt worden in diverse stijlen en culturen

Waarderend luisteren

- Kinderen kunnen een mening te vormen over wat ze horen of zelf doen met muziek. De parameters vormen daarvoor een goed uitgangspunt
- Kinderen kunnen de verschillende eventueel door professionals bespeelde muziekinstrumenten auditief en visueel onderscheiden die gebruikt worden in diverse stijlen en culturen

Reflectief

Kinderen kunnen:

- een eigen keuze maken door te praten en te reflecteren op hun eigen ervaring om muziek te maken en muziek te beluisteren
- reflecteren op muziek en een eigen keuze maken uit de muziek die hen wordt aangeboden vanuit alle verschillende media

Discipline: beeldende vorming

Voor dit onderdeel zijn er twee delen. Het eerste onderdeel gaat over de actieve, receptieve en reflectieve doelen. Het tweede onderdeel gaat in op invulling ervan in relatie tot de Kunstkijkuren.

Onderdeel 1

Actief

Ontwikkelen van:

- Kennis van materialen en technieken op het gebied van de kunsten
- Kennis van lijnvoering in verschillende verschijningsvormen en met verschillende soorten materialen; lijnen, arcering, contour, verschijningsvorm en potlood, verf, krijt
- Kennis van kleur: kleur mengen, symboliek van kleur, licht, donker, lichtval, contrast, kleur en ruimte, complementaire kleuren
- Kennis van vormleer: compositie, constructie, op twee en drie dimensionaal
- vlak
- Herkenning van stofuitdrukking: textuur van verschillende soorten materialen
- Kennis van ruimte en maatneming
- Kennis van perspectief: de verscheidenheid aan perspectief in de schilderkunst herkennen en uitvoeren
- Gedachten of associaties en deze omzetten naar een beeldende vorm en betekenis
- Alternatieven en deze uitproberen zodat ze tot een authentiek en origineel product leiden
- Toepassing van verschillende technieken; tekenen, schilderen, beeldhouwen, druktechnieken, constructies, verschillend materiaal en gereedschap toepassen
- Beeldend probleemoplossend gedrag: passende

technieken en materialen inzetten bij specifieke opdrachten

Receptief

Kunstbeschuwing:

- Leren kijken, zien, herkennen en verwerken

Kennis van stijlen:

- Onderscheid kunnen maken tussen verschillende manieren van kunstbeoefening
- Kunnen benoemen van opvattingen en de belangrijkste stijlen door de eeuwen heen: realisme, impressionisme, surrealisme, abstractie

Reflectief

Ontwikkelen van:

- Tussentijdse reflectie door een werkstuk of verslagen en bijdragen aan tentoonstellingen
- Tussentijdse reflectie op ervaringen of waarnemingen binnen gemaakte opdrachten.
- Beargumenteerd reactie geven op werk van anderen
- Respect voor en rekening houden met de gevoelens van anderen
- Kritiek van anderen accepteren
- Verbindingen maken met de eigen leefwereld en de geschiedenis

Onderdeel 2

Invulling in relatie tot de Kunstkijkuren ³

De Kunstkijkuren combineren kennismaking en verdieping. Kinderen krijgen de kans om met het unieke brede aanbod van Amsterdam in aanraking te komen. Ook met instellingen waar de leerkracht in eerste instantie misschien niet direct voor zou kiezen. De culturele instellingen die onderdeel uitmaken van dit programma bewegen zich zowel op het vlak van de beeldende kunst als het cultureel erfgoed.

³ Deze beschrijving van de Kunstkijkuren komt nog niet overeen met het huidige programma. De hier gegeven beschrijving past in de discussie, die gevoerd wordt over het huidige aanbod en de vernieuwing daarvan.

Kennismaking

Groep 1 tot en met 8 maken ieder jaar kennis met beeldende vorming en een andere instelling, waarbij zowel kunst als erfgoed aan bod komen en bijvoorbeeld ook de (kunst) historische canon een plek verwerft.

Verdieping

Nieuw en verbeterd ingevuld vanuit de huidige culturele instellingen:

- Behouden herhalingsbezoek aan kunstmusea
- Bezoek van de docent aan de school
- De insteek is kunst

Projecten

De scholen en instellingen stemmen dit onderling af. De invulling kan op verschillende wijzen plaatsvinden. Scholen kunnen kiezen uit het aanbod verdiepingstraject van instellingen of scholen maken zelf een voorstel. Ze zoeken hierbij een instelling die op 'maat' kan werken. Aan het verdiepingstraject kunnen eisen worden gesteld. Deze projecten geven een invulling aan het basispakket.

Kortom, een solide basispakket waarbij de leerling in aanraking komt met een breed uniek aanbod, zowel ter kennismaking als verdieping. Ook op het gebied van kunst en erfgoed. Dit met voldoende keuzemogelijkheden voor scholen, ondergebracht in een heldere structuur en waarbij leerkrachten zich kunnen laten bijscholen bij de instellingen.

Discipline: cultureel erfgoed

Actief

- Kennis opdoen van leefomgevingen
- Het dagelijkse leven leren kennen en onderzoeken door de eeuwen heen over:

- gebruiksvoorwerpen;
- wonen;
- gebouwen en monumenten;
- stedenbouw en architectuur;
- werken;
- landschappen;
- weersomstandigheden;
- vervoer;
- rituelen en gewoonten;
- verhalen en
- religie;
- Gebruik kunnen maken van eenvoudige historische bronnen.
- Informatie omzetten naar producten: het kunnen maken van, werkstukken en presentaties.

Receptief

Het bezoeken van bronnen (musea, archieven, molens, enzovoort) voor het verzamelen van kennis over cultureel erfgoed: verscheidenheid van culturen, gemeenschappen, gewoontes en rituelen.

Reflectief

- Tussentijds reflecteren door een werkstuk of verslagen
- Bijdragen leveren aan tentoonstellingen
- Tussentijds reflecteren op ervaringen of waarnemingen binnen gemaakte opdrachten
- Beargumenteerd reactie geven op werk van anderen
- Respect voor en rekening houden met de gevoelens van anderen
- Kritiek van anderen accepteren
- Verbindingen maken met de eigen leefwereld en de geschiedenis en tussen de eigen leefwereld en de geschiedenis

Bijlage 2 Beschikbare budgetten cultuureducatie 2009

Naast de budgetten van stad- en stadsdelen hebben de diverse instellingen op het gebied van kunst- en cultuur landelijke-, stedelijke- en stadsdeel budgetten ter beschikking en gaat er geld van de rijksoverheid naar de scholen. Om daar een beeld over te verschaffen, wordt in deze notitie daar een eerste aanzet toe gegeven.

Landelijke budgetten

Onder de landelijke budgetten voor cultuureducatie vallen de volgende geldstromen:

1. Primair Onderwijs

De landelijke middelen betreffen de middelen die scholen ontvangen in het kader van de versterking cultuureducatie in het primair onderwijs. Scholen die zich daarvoor hebben aangemeld, kunnen profiteren van deze regeling. Het gaat hier om een bedrag van € 10,90 per leerling. Op basis van het leerlingaantal zou het om een bedrag van ruim € 610.000,- gaan.

2. Londervergoeding

Het budget voor culturele vorming was voorheen onderdeel van de londervergoeding van scholen. Het ging hierbij om een klein bedrag per leerling. In 2006 werd de lumpsumfinanciering ingevoerd. In 'de volksmond' wordt echter nog steeds de term vereenvoudigde londerbudget gebruikt. Ook in de opbouw van het budget is niet veel gewijzigd. Nog steeds is onder het kopje leerling-afhankelijke financiering (programma van eisen) een bedrag opgenomen voor culturele vorming. Voor het jaar 2009 is dit bedrag op € 3,97 per leerling vastgesteld. De lumpsumfinanciering geeft schoolbesturen echter meer

vrijheid om gelden in te zetten zoals zij zelf willen. Dit betekent ook dat scholen en schoolbesturen op basis van beleid kunnen beslissen de gelden voor culturele vorming aan te vullen vanuit andere budgetten binnen de lumpsum. Deze bedragen staan los van de bedragen die via de subsidie cultuureducatie door scholen kunnen worden aangevraagd.

3. Fondsen

Daarnaast zijn er nog fondsen waar scholen en organisaties individueel een beroep op kunnen doen. Denk maar aan het VSB-fonds en het Schipholfonds bijvoorbeeld.

Stedelijke budgetten

Onder de stedelijke budgetten voor cultuureducatie vallen de volgende geldstromen:

1. Voucherbank

Sinds het schooljaar 2006-2007 is er in Amsterdam via de Voucherbank een nieuwe geldstroom voor cultuureducatie beschikbaar. De budgetten zijn bestemd voor alle leerlingen in het basisonderwijs, speciaal onderwijs en praktijkscholen en voor VMBO klas 1 en 2. Een basisschool krijgt een totaal budget op basis van het aantal leerlingen. Dat geld staat op een internetrekening die wordt beheerd door de Voucherbank. De cultuureducatie bestedingen mogen niet door de school vooruit worden betaald. De enige uitzondering geldt voor door de school gebruikte strippenkaarten. In alle andere gevallen verzamelt de school de factuur en dient deze in bij de Voucherbank met een opdracht tot betaling. Voor het uitvoeren van de betalingsopdrachten moet elke school een geautoriseerde persoon aanwijzen. De Voucherbank betaalt daarop de facturen aan de instellingen of kunstenaars die de gefactureerde activiteit hebben uitgevoerd. De school krijgt het geld niet op de

reguliere schoolrekening gestort en kan het niet voor een andere bestemming benutten.

De disciplines muziek en beeldende kunst worden opvallend veel ingezet. De bestedingen voor cultureel erfgoed blijken opmerkelijk laag. Ook valt op dat het speciaal- en praktijkonderwijs goed gebruik maken van de regeling. Wat betreft bedrag gaat het bijna om € 23 voucherbankgeld per kind. Het gaat om een bedrag van € 1,5 miljoen.

Voor meer informatie: www.voucherbank.nl.

2. Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK)

Subsidies van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK). Vanaf 1 januari 2006 is aan de PLUS-regeling van het Amsterdams Fonds voor de Kunst een programma voor cultuureducatie toegevoegd. Binnen dit programma kunnen zowel scholen als aanbieders van cultuureducatief aanbod een bijdrage vragen voor binnenschoolse cultuureducatieve projecten en in het bijzonder voor het Primair Onderwijs en het VMBO. Hiervoor zijn twee regelingen ontwikkeld: De regeling Cultuur & School en De regeling Ontwikkeling Cultuureducatief Aanbod. Van het totale budget van 1.1 miljoen euro is 450.000 aan te vragen door scholen en 650.000 door aanbieders die een schoolproject willen uitvoeren. Daarnaast zijn er nu middelen voor scholen ten behoeve van internationale projecten. Voor meer informatie: www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl

3. Apolloloket

Van het bedrag van bijna 1,1 miljoen gaat in 2009 een bedrag van ongeveer € 780.000,- naar kunst en cultuur.

4. Kunstenplan

Subsidies stedelijke instellingen (Muziekschool A'dam en educatieve afdelingen van musea). Hier gaat het om een bedrag van ongeveer 10% van de begroting voor het

Kunstenplan. Het Kunstenplan betreft een budget van ongeveer € 86 miljoen. Voor meer informatie: www.amsterdamkunstraad.nl

Stadsdeelbudgetten

Onder de stadsdeelbudgetten voor cultuureducatie vallen de volgende geldstromen, activiteiten en voorzieningen:

1. Consensusvoorzieningen

De culturele consensusvoorzieningen (Muziekeducatievoorziening door het Concertgebouw en Kunstkijkuren). Bedrag rond de € 1,2 miljoen.

2. Stadsdeelbijdrages

De stadsdeelbijdrages aan de muzikateliers in zeven verschillende stadsdelen.

3. Diverse voorzieningen

Voorzieningen met een opdracht voor cultuureducatie zoals de buurttheaters, de muziekscholen in Zuidoost en Amsterdam Noord.

Activiteiten stadsdelen

Daarnaast zijn de meeste stadsdelen actief met projecten en voorzieningen voor verschillende leeftijdsgroepen. Een uitputtende inventarisatie daarvan ontbreekt op dit moment.

Aan de hand van onderstaande voorbeelden wordt duidelijk hoe actief stadsdelen zijn. De juni-kunstmaand is in 2009 voor de achtste keer gehouden in stadsdeel De Baarsjes met allerlei activiteiten voor kinderen. Het Rode Loperfestival (voor de negende keer) en het Centrum voor Beeldende Kunst in Oost-Watergraafsmeer. Westerpark is bekend om organisaties en voorzieningen als Bekijk 't, Museum 't Schip, Huis van Aristoteles en voor jeugdbeleid bijvoorbeeld het Rondje Kunst.

Bijlage 3 Begrippen en duidingen

De begrippen worden toegelicht om aan te geven wat er onder de diverse concepten wordt verstaan. Hele specifieke termen, afkortingen en namen van beleidsstukken zijn hierin niet opgenomen.

Kunst

Kunst wordt bepaald door historische, sociologische en psychologische factoren. Het is geen vastomlijnd begrip, maar voortdurend in verandering. Kunst kan worden gezien als een verzamelbegrip voor het totaal aan kunstuitingen, zoals dat gegroeid is vanuit cultuurhistorische tradities. Nieuwe kunst wordt toegevoegd in een dynamische communicatie over en weer van traditie en vernieuwing, vooral geleid door beeldbepalende kunstenaars en kunstprofessionals. Een andere invalshoek is esthetische kenmerken als grondslag van kunst te hanteren. De belangrijkste zijn 'vakmanschap' (kundig gebruik van materialen en technieken), 'expressiviteit' (uitdrukingskracht, 'persoonlijkheid'), het vermogen om een toeschouwer mentaal uit de alledaagse werkelijkheid te tillen ('metabewustzijn') en een nieuwe kijk te bieden (creativiteit, oorspronkelijkheid, originaliteit).

Cultuur

De ruimste betekenis van cultuur is: alles wat door menselijk handelen is gemaakt, dus alles behalve de 'ongerepte' natuur. In een meer sociologische betekenis is cultuur de leefstijl van een samenleving, samengesteld uit een mix van subculturen met hun geloven, gewoonten en gebruiken. Aan de leefstijl van een groep of gemeenschap ontleen mensen hun identiteit. Voor inzicht in de leefstijlen van het verleden kunnen we terugrijpen op tradities, overleveringen en het materiële cultureel erfgoed. In de klassieke, meest gebruikte definitie omvat cultuur de kunsten, cultureel erfgoed en de media.

Cultuureducatie

Alle vormen van educatie waarbij cultuur als doel of als middel wordt ingezet. Cultuureducatie is leren over, door en met cultuur. Deze omschrijvingen sluiten puur instrumenteel gebruik van cultuur, zoals het versterken van sociale cohesie, niet uit. Meestal is echter sprake van cultuurgerelateerde doelstellingen: kennismaking met of verdieping in kunst, cultureel erfgoed en/of media. Ook het genieten, leren beoordelen, en zelf beoefenen hoort daarbij. Cultuureducatie is ook de verzamelnaam voor kunsteducatie, erfgoededucatie en media-educatie.

Kunstzinnige oriëntatie

Door middel van een kunstzinnige oriëntatie maken kinderen kennis met kunstzinnige en culturele aspecten in hun leefwereld. Het gaat bij dit domein om kennismaking met die aspecten van cultureel erfgoed waarmee mensen in de loop van de tijd vorm en betekenis gaven aan hun bestaan. Het gaat bij kunstzinnige oriëntatie ook om het verwerven van enige kennis van de hedendaagse kunstzinnige en culturele diversiteit. Dit vindt zowel op school plaats, als via regelmatige communicatie over en weer met de (buiten)wereld. Kinderen leren zich aan de hand van kunstzinnige oriëntatie open te stellen. Ze kijken naar schilderijen en beelden, ze luisteren naar muziek, ze genieten van taal en beweging. Kunstzinnige oriëntatie is er ook op gericht bij te dragen aan de waardering van leerlingen voor culturele en kunstzinnige uitingen in hun leefomgeving. Ze leren daarnaast zichzelf te uiten met aan het kunstzinnige domein ontleende middelen:

- ze leren de beeldende mogelijkheden van diverse materialen onderzoeken aan de hand van de aspecten kleur, vorm, ruimte, textuur en compositie;
- ze maken tekeningen en ruimtelijke werkstukken;
- ze leren liedjes en leren ritme-instrumenten te gebruiken als ondersteuning bij het zingen en
- ze spelen en bewegen.

Waar mogelijk worden daarbij onderwerpen gebruikt die samenhangen met die uit andere leergebieden. Het onderwijs wordt daardoor meer samenhangend en mede daardoor betekenisvoller voor leerlingen. Maar voorop staat natuurlijk de authentieke bijdrage van kunstzinnige oriëntatie aan de ontwikkeling van kinderen. Deze en meer informatie zijn ook te vinden op de website van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) www.slo.nl.

Cultureel erfgoed

Sporen uit het verleden in het heden dicht zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn. Dat kunnen voorwerpen zijn in musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen. Maar ook het daaraan verbonden immaterieel erfgoed, zoals verhalen, gewoonten of rituelen.

Erfgoededucatie

Dit gaat in op de manier waarop het verleden zich in het heden manifesteert en zich in de toekomst zou kunnen manifesteren. Aan het ontwikkelen van een dergelijk historisch besef dragen bezoeken aan musea en archieven bij, maar ook het bestuderen van bijvoorbeeld een gebouw, de loop van een straat in een oud stadsdeel en lokale uitdrukkingen of gebruiken. Erfgoed is ook middel: het maakt de lesstof tastbaar, visueel en hoorbaar en biedt mogelijkheden voor vakoverstijgend onderwijs.

Kunsteducatie

De ruimste omschrijving van het begrip kunsteducatie is: alle vormen van educatie waarbij kunst en kunstzinnige middelen en technieken als doel of als middel worden gebruikt. Strikter gedefinieerd is kunsteducatie doelgericht leren omgaan met kunst, als persoonlijk uitdrukkingsmiddel en als cultureel fenomeen. "Het doel van kunsteducatie is niet enkel het verwerven van kennis van kunstobjecten en kunstprocessen, maar tevens het bestuderen van wat deze objecten en processen bij de beschouwer bewerkstelligen: een proces van reflectie op de werkelijkheid. (Onderwijsraad, Onderwijs in Cultuur, 2006, p. 17). Kunsteducatie is niet alleen studie en reflectie maar ook actieve kunstbeoefening.

Zie voor (meer) begrippen ook de website van Cultuurnetwerk Nederland: www.cultuurnetwerk.nl

Colofon

Opdrachtgever

Deze notitie is in opdracht van de Stuurgroep Brede Talent Ontwikkeling (BTO) opgesteld door de Werkgroep Cultuureducatie

Samenstelling Werkgroep Cultuureducatie

Harry Verzijl, voorzitter, Portefeuillehouder Onderwijs Stadsdeel Zuidoost,

Trudy Pas, ASKO

Robert Smid, Openbaar onderwijs Amsterdam Noord

Johan Akerboom, Amuze

Rixt Hulshoff Pol, Stedelijk Museum

Anja van Keulen, Concertgebouw

Nico van Rossen, Gemeente Amsterdam

Jolanda Brils, Stadsdeel Zuidoost

Melissa Jansen, OSA

Gerard van de Burgwal, stedelijk projectleider brede school

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de stedelijk projectleider brede school Gerard van de Burgwal: g.vandeburgwal@oog.nl

Met dank aan

Marina Brito de Campos, directeur P.J. Troelstraschool

Astrid Hooijberg, directeur Oscar Carréschool

Tekstredactie

OOG Onderwijs en jeugd

Marianne de Kuyper

Hennie Groot Haar

Grafische vormgeving

Coppes & Communicatie

Foto's

Edwin van Eis (omslag, 2, 10, 13), Kirsten de Graaff (33), Ronald Knapp (26),

Derek Lee (4), Theo Otsen (23), Gert Jan van Rooy (6, 38, 47), e.a.

Uitgave

Maart 2010